ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា
ជាតិ សាសនា ព្រះមហាក្សត្រ

ទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី

ត្រីមាសទី៤ ឆ្នាំ២០២២

ព្រឹត្តិបត្រព័ត៌មាន

ក្រុមប្រឹក្សាសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌

ក ស វ

ECOSOCC

ក្រុមប្រឹក្សាសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌
www.ecosocc.gov.kh
info@ecosocc.kh
(855) 012 915 577 (855) 012 912 009

គតិបណ្ឌិតបិតាស្ថាបនិកសន្តិភាពកម្ពុជា

« កីឡារស់ក្នុងសន្តិភាព »

សម្តេចអគ្គមហាសេនាធិបតីតេជោ ហ៊ុន សែន
នាយករដ្ឋមន្ត្រីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

ពហុកីឡដ្ឋានមរតកតេជោ ថ្ងៃទី ២១ វិច្ឆិកា ២០២២

ក្រុមការងារព្រឹត្តិបត្រ

នាយកគ្រប់គ្រង

- យឹម ណុលសន

និពន្ធនាយក

- អ៊ុំ ថុង

ការិយាល័យនិពន្ធ

- នរ៉ាណាឫទ្ធិ អានន្ទជាយ៉ាត
- លី គឹមសុខ
- ឆយ អូន
- ទីប្រឹក្សាបច្ចេកទេស
- សមាជិក-សមាជិកា នៃក្រុមប្រឹក្សាសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌

អ្នកចាត់ចែងផលិត

- ប៉ិច សុខា
- អ៊ិន តុលា

អ្នកចែកផ្សាយ

- អៀង រដ្ឋា
- សេក វុទ្ធី

ការីកុំព្យូទ័រ

- អេង រត្នមុនី
- សយ វាស្នា
- យឹម ច័ន្ទតារា

មាតិកា

ទំព័រ

I- វាចារណកថា កិច្ចប្រជុំកំពូលអាស៊ាននៅកម្ពុជា ជាទីកន្លែងសុខសាន្ត នៃមេដឹកនាំតំបន់ និងពិភពលោក ១-២

II- បទអត្ថាធិប្បាយ គំនិតវិទ្យាសាស្ត្រ ៣-៥

III- ការពិនិត្យផ្តល់យោបល់លើសេចក្តីព្រាងច្បាប់ និងលិខិតបទដ្ឋានគតិយុត្ត

១- សេចក្តីព្រាងអនុក្រឹត្យ ស្តីពីការរៀបចំនិងការប្រព្រឹត្តទៅរបស់មន្ទីរពិសោធន៍ជាតិសំណង់ ៦-៧

២- សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីវិធានដើមកំណើតទំនិញ ៨-៩

៣- សេចក្តីព្រាងផែនការសកម្មភាពឆ្នាំ២០២១ - ២០២៥ នៃគោលនយោបាយជាតិ ស្តីពីមនុស្សវ័យចាស់ឆ្នាំ២០១៧ - ២០៣០ ១០-១១

IV- វិភាគស្ថានភាពសេដ្ឋកិច្ច សង្គម និងវប្បធម៌កម្ពុជា ប្រចាំត្រីមាសទី៣ ឆ្នាំ២០២២ ១២-២០

V- បទវិភាគ៖

១- តើថ្នាក់ដឹកនាំ CPC ថ្មីមានទស្សនៈយ៉ាងណាចំពោះការប្តេជ្ញាចិត្តរបស់ចិនចំពោះពិភពលោក? ២១-២២

២- សហប្រតិបត្តិការយោធាចិន-កម្ពុជា ២៣

៣- ផែនការពង្រីកយោធារបស់ជប៉ុន ២៤-២៥

VI- នាទីសិក្សា-ស្រាវជ្រាវ

- ការសិក្សាស្រាវជ្រាវសាគរសាស្ត្រ និងធនធានជលផលនៅសមុទ្រកម្ពុជាឆ្នាំ១៩៨៣ - ១៩៨៦ ២៦-២៩

VII- នាទីវប្បធម៌

១- ពន្យល់ពាក្យ ៣០

២- ស្វែងយល់ពី ព្រះពុទ្ធអង្គ (BUDDHA) ៣១-៣៣

VIII- នាទីកំណាព្យ

- ចោលកេរ្តិ៍ក្នុងហាង (បទពាក្យ៧) ៣៤

- សាធុការស្នេហ៍ (ពាក្យ៧) ៣៤

IX- នាទីកំសាន្ត

- រឿងមនុស្សលោក ៣៥

កិច្ចប្រជុំកំពូលអាស៊ាននៅកម្ពុជា ជាទីកន្លែងសុខសាន្ត នៃមេដឹកនាំតំបន់ និងពិភពលោក

ដោយ ឯកឧត្តម ទេសរដ្ឋមន្ត្រី យឹម ណុលឡា

នៅតំបន់អាស៊ាននាឆ្នាំ២០២២នេះ កម្ពុជា គឺជាប្រធានអាស៊ានដែលបានទទួលស្វាគមន៍មេដឹកនាំតំបន់ និងពិភពលោក មានដូចជា អគ្គលេខាធិការអង្គការសហប្រជាជាតិ សហគមន៍អឺរ៉ុប មេដឹកនាំប្រទេសជប៉ុន កូរ៉េខាងត្បូង អ៊ុយក្រែន កាណាដា អូស្ត្រាលី នូវែលហ្សេឡង់ រុស្ស៊ី ចិន និងលោកប្រធានាធិបតីមហាអំណាចសហរដ្ឋអាមេរិក លោក Joe Biden ជាដើម ដែលបានធ្វើដំណើរមកចូលរួមកិច្ចប្រជុំកំពូលអាស៊ានលើកទី៤០-៤១ និងកិច្ចប្រជុំពាក់ព័ន្ធកាលពីថ្ងៃទី១០-១៣ ខែវិច្ឆិកា កន្លងមកនេះ គឺបានលើកតម្កើងកិត្យានុភាពកម្ពុជាលើឆាកអន្តរជាតិយ៉ាងធំធេង និងជាមោទកភាពជាតិខ្មែរទាំងមូល។

ស្ថិតក្នុងអត្ថន័យដ៏ប្រពៃថ្លៃថ្លានេះ អ្វីដែលមតិជាតិ-អន្តរជាតិចាប់អារម្មណ៍ និងកត់សំគាល់ផងដែរនោះគឺនៅថ្ងៃទី១២ខែវិច្ឆិកាក្នុងពេលដែលដំណើរមកដល់របស់លោកប្រធានាធិបតីមហាអំណាចសហរដ្ឋអាមេរិក លោក Joe Biden ចុះពីលើយន្តហោះពិសេសរបស់លោក នៅអាកាសយានដ្ឋានអន្តរជាតិភ្នំពេញវេលាម៉ោង៨.៤០នាទីព្រឹកគឺបន្ទាប់ពីបានទទួលនូវការស្វាគមន៍យ៉ាងកក់ក្តៅ និងរាក់ទាក់ពី សំណាក់មន្ត្រីជាន់ខ្ពស់រាជរដ្ឋាភិបាលនៃកម្ពុជា និងមន្ត្រីការទូត អ្នកមុខអ្នកការមហាអំណាចអាមេរិករួចមក គឺ លោក Joe Biden ពុំបានដើរសំដៅចូលក្នុងរថយន្តលោកនោះភ្លាមទេ។ ដោយឆ្លៀតឱកាសនេះ លោកបែរជាដើរសំដៅទៅរកពលរដ្ឋអាមេរិកាំងដែលកំពុងឈរចាំស្វាគមន៍ទទួលលោកយ៉ាងត្រៀបត្រា នៅក្បែរនោះដើម្បីថតរូបអនុស្សាវរីយ៍យ៉ាងសប្បាយរីករាយទៅវិញ។

នេះសបញ្ជាក់ឱ្យឃើញថា លោកប្រធានាធិ-បតីមហាអំណាច មានជំនឿជឿជាក់យ៉ាងមុតមាំអំពីសុខសន្តិភាព និងសុវត្ថិភាពផ្ទាល់ខ្លួននៅកម្ពុជា។ អ្វីដែលកាន់តែច្បាស់ថែមទៀតនោះ នាពេលល្ងាចក្នុងការរៀបចំពិធីលៀងសាយភោជន៍ជូនដល់ថ្នាក់ដឹកនាំប្រមុខរដ្ឋ ប្រមុខរាជរដ្ឋាភិបាលតំបន់ និងពិភពលោក គេឃើញលោកប្រធានាធិបតីអាមេរិក លោក Joe Biden បានដើរមកថតរូបសែលហ្វីជាមួយបងប្អូនខ្មែរដែលមានភារកិច្ចបម្រើកិច្ចការនៅទីនេះប្រកបដោយទឹកមុខញញឹមរួសរាយរាក់ទាក់ចេញពីបេះដូងយ៉ាងសប្បាយរីករាយជាទីបំផុត។

ចំពោះកាយវិការដែលពោរពេញទៅដោយភាពសិទ្ធិស្នាលយ៉ាងសប្បាយរីករាយ របស់មេដឹកនាំពិភពលោកទី១សហរដ្ឋអាមេរិកទាំងនេះបានបង្ហាញដល់មតិជាតិ និងអន្តរជាតិយ៉ាងច្បាស់ថា កិច្ចប្រជុំកំពូលអាស៊ាននៅកម្ពុជា ជាទីកន្លែងសុខសាន្តនៃមេដឹកនាំតំបន់ និងពិភពលោក។

ផ្តើមចេញពីភាពរីករាយរបស់មេដឹកនាំតំបន់ និងពិភពលោកនៅលើទឹកដីកម្ពុជាដ៏ស្រស់បវរទាំងនេះ ក៏បានញ៉ាំងឱ្យដំណើរការនៃកិច្ចប្រជុំនេះ ប្រព្រឹត្តទៅដោយភាពរលូតរលូន និងទទួលបានលទ្ធផលជាផ្លែផ្កាជោគជ័យយ៉ាងធំធេង ជូនដល់តំបន់ និងពិភព

លោក។ ក្នុងនោះ មេដឹកនាំតំបន់ និងពិភពលោក រួមទាំងលោក Joe Biden ផងដែរ នៅក្នុងជំនួបទ្វេភាគីជាមួយសម្តេចអគ្គមហាសេនាបតីតេជោ **ហ៊ុន សែន** គឺសុទ្ធតែបានសម្តែងនូវការអបអរសាទរពីភាពជោគជ័យយ៉ាងត្រចេះត្រចង់នៃកិច្ចប្រជុំកំពូលអាស៊ានលើកនេះ។ សម្តេចអគ្គមហាសេនាបតីតេជោ **ហ៊ុន សែន** នៅថ្ងៃទី២៦ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០២២ បានថ្លែងថា មានកត្តាមួយក្នុងចំណោមកត្តានានា ដែលកម្ពុជា ជាប្រធានអាស៊ានបានទទួលជោគជ័យដ៏ត្រចេះត្រចង់ជូនដល់តំបន់ និងពិភពលោកទាំងនេះ ព្រោះក្នុងនាមសម្តេចតេជោ ជាប្រមុខរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាគឺ " ការអនុវត្តការទូតឯករាជ្យដោយផ្អែកលើច្បាប់ពាក់ព័ន្ធ និងការបោះឆ្នោតនៅអង្គការសហប្រជាជាតិលើបញ្ហារុស្ស៊ី-អ៊ុយក្រែន " ដោយបានប្រកាសជំហរឥតអល់ឯកគាំទ្រអង្គការសហប្រជាជាតិ ដោយចាត់ទុកសង្គ្រាមរវាងរុស្ស៊ី-អ៊ុយក្រែន គឺជាការឈ្លានពានរបស់រុស្ស៊ីទៅលើប្រទេសអ៊ុយក្រែន។

ហេតុនេះហើយលទ្ធផលជោគជ័យ ដែលនាំកម្ពុជាសម្រេចបានក្នុងនាមប្រធានអាស៊ានមានភាពល្បីរន្ទឺខ្ទរខ្ទាលើឆាកអន្តរជាតិនេះគឺបានធ្វើឱ្យមេដឹកនាំអាស៊ាន និងប្រទេសជាដៃគូបានពិភាក្សាលើឯកសារជាច្រើន រហូតបានអនុម័តនូវឯកសារសរុបទាំងអស់ចំនួន១០១ឯកសារ។ នៅក្នុងនោះមានឯកសារសំខាន់ៗជាអាទិ៍ដូចជា៖ សេចក្តីថ្លែងការណ៍ស្តីពីទស្សនវិស័យរបស់ប្រមុខដឹកនាំអាស៊ានលើមូលបទអាស៊ានរួមគ្នាធ្វើការដោះស្រាយបញ្ហាប្រឈមទាំងអស់គ្នា សេចក្តីថ្លែងការណ៍របស់ប្រមុខដឹកនាំអាស៊ាន ស្តីពីខួបទី៥៥នៃអាស៊ាន និងសេចក្តីថ្លែងការណ៍ប្រមុខដឹកនាំអាស៊ានស្តីពីរបៀបវារៈតភ្ជាប់អាស៊ានក្រោយឆ្នាំ២០២៥ ជាដើម។

ក្រៅពីនេះក្នុងឋានៈជាប្រធានអាស៊ានកម្ពុជាក៏បានសម្របសម្រួលឱ្យប្រទេសរហូតដល់ទៅ៧មកចុះហត្ថលេខាលើសន្ធិសញ្ញាមិត្តភាព និងកិច្ចសហប្រតិបត្តិការនៅអាស៊ីអគ្នេយ៍គឺអ៊ុយក្រែននៅក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញ ក្រោមក្រសែភ្នែកពីប្រទេសចូលរួម២៩ និងស្ថាប័នអន្តរជាតិធំៗ ដោយរួមទាំងអង្គការសហ-ប្រជាជាតិផងដែរ។ ដោយឡែក ក្រោមការប្តេជ្ញាចិត្តរបស់កម្ពុជា ចំពោះទីម័រខាងកើត ក៏បានសម្របសម្រួលហើយមេដឹកនាំអាស៊ានក៏បានឯកភាពទទួលយកទីម័រខាងកើតជាសមាជិកទី១១ របស់អាស៊ាន និងផ្តល់ឋានៈជាប្រទេសសង្កេតការណ៍ដោយអនុញ្ញាតឱ្យទីម័រខាងកើត អាចចូលរួមសកម្មភាពអាស៊ានទាំងអស់។

ដូច្នេះកិច្ចប្រជុំកំពូលអាស៊ាននៅកម្ពុជា ពិតជាបានបង្ហាញនូវតួនាទីនាំមុខរបស់កម្ពុជាយ៉ាងសកម្មក្នុងនាមជាប្រធានអាស៊ានលើការដោះស្រាយបញ្ហាតំបន់ និងពិភពលោកដ៏ស្មុគស្មាញ និងតានតឹងប្រកបដោយលទ្ធផលជាផ្លែផ្កាជោគជ័យយ៉ាងត្រចេះត្រចង់ ដែលមិនធ្លាប់មានក្នុងប្រវត្តិសាស្រ្តរបស់អាស៊ាន។

គំនិតវិទ្យាសាស្ត្រ (Esprit Scientifique)

ការរស់នៅរបស់មនុស្សនៅក្នុងសង្គម ដឹកនាំមនុស្សឱ្យស្វែងរកការចម្រើនលូតលាស់ សម្រាប់សេចក្តីត្រូវការរបស់មនុស្សផងគ្នា។ជាការពិតហើយដែលថាមនុស្សតែងតែខ្វល់ខ្វាយជានិច្ចក្នុងការស្វែងរកការចេះដឹងនិងការយល់។ តែមុននឹងក្លាយទៅជាអ្នកប្រាជ្ញ ជាអ្នកទស្សនវិជ្ជា ឬជាអ្វីផ្សេងៗទៀត មនុស្សតែងតែត្រូវការរស់ជាចាំបាច់សិន។ ដើម្បីរស់បាន មនុស្សត្រូវធ្វើយ៉ាងណាឱ្យអំពើទាំងឡាយរបស់ខ្លួន បានទទួលលទ្ធផលជាវិជ្ជមាន។ ដើម្បីសម្រេចគោលបំណងនេះ គេត្រូវដឹងជាមុននូវហេតុផ្សេងៗដែលកើតមានឡើងនៅក្នុងធម្មជាតិដូចជាភ្លៀងខ្យល់ជាដើម។ អាស្រ័យហេតុនេះហើយ បានជាមនុស្សខំស្វះស្វែងរកច្បាប់ទាំងឡាយរបស់ធម្មជាតិ។ ប៉ុន្តែសេចក្តីត្រូវការ និងចំណង់ដឹងតែពីរ ហាក់ដូចជាពុំទាន់គ្រប់គ្រាន់សម្រាប់ពន្យល់អំពីដើមកំណើតរបស់វិទ្យាសាស្ត្របានឡើយ ព្រោះយើងសង្កេតឃើញថាសត្វទាំងអស់សុទ្ធតែរស់ ហើយសុទ្ធតែមានការត្រូវការដែរ តែគ្មានសត្វណាមួយបានក្លាយខ្លួនទៅជាអ្នកប្រាជ្ញសោះ។អាស្រ័យហេតុនេះយើងអាចនិយាយបានថា ដើមកំណើតវិទ្យាសាស្ត្រមិនមែនឋិតនៅត្រង់សេចក្តីត្រូវការ និងចំណង់ដឹងទេ តែឋិតនៅលើការលោភរបស់មនុស្សដែរ។ ដោយមនុស្សដឹងខ្លួនថា គេអាចមានចំណេះលើសនេះទៅទៀត គេអាចធ្វើបានច្រើនទៅទៀតក្នុងខណៈមួយៗ ហើយមនុស្សមានបំណងធំបំផុតនឹងកែប្រែធម្មជាតិ តម្រូវទៅតាមការត្រូវការរបស់ខ្លួនទើបមនុស្សបង្កើតវិទ្យាសាស្ត្រឡើង។

ក. និយមន័យវិទ្យាសាស្ត្រ

វិទ្យាសាស្ត្រជារបកគំហើញ នៃទំនាក់ទំនងដែលមាននៅក្នុងតថៈ។ វិទ្យាសាស្ត្រស្វែងរកសច្ចៈហេតុនេះហើយបានជាវិទ្យាសាស្ត្រត្រូវលុបចោលនូវពុទ្ធិប្រធានភាពទាំងអស់ ព្រមទាំងការពេញចិត្តផ្ទាល់ខ្លួន។វិទ្យាសាស្ត្រជាការខិតខំ ដើម្បីពន្យល់ និងស្គាល់អ្វីដែលមាន។ និយាយឱ្យងាយស្តាប់ ដំបូងវិទ្យាសាស្ត្រសម្គាល់ចំណេះវិជ្ជាទូទៅដែលមនុស្សត្រូវចេះដឹង និងចំណេះវិជ្ជាទាំងឡាយ ដែលកើតមកពីការស្រាវជ្រាវ។ បន្ទាប់មក វិទ្យាសាស្ត្រសម្គាល់មធ្យោបាយសកម្មសម្រាប់កែប្រែធម្មជាតិ និងត្រួតត្រាលើធម្មជាតិ។ មតិខ្លះថា វិទ្យាសាស្ត្រជាវិធីសម្រាប់ស្វែងរកការពិតទៅវិញ ស្របតាមគំនិតវិទ្យាសាស្ត្រ។

ខ.បុគ្គលដែលមានគំនិតវិទ្យសាស្ត្រត្រូវប្រកបដោយគុណសម្បត្តិ ២ប្រការៈ

ខ១. គុណសម្បត្តិផ្នែកបញ្ញា : (qualitiés intellectuelles)

១. ស្រលាញ់សច្ចភាព(amour de vérité) គឺស្រលាញ់ការពិត និងលះបង់អ្វីដែលជាការភាន់ច្រឡំ បំបាត់អ្វីជាមាយា។ នេះជាគុណសម្បត្តិដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់សម្រាប់អ្នកប្រាជ្ញទូទៅនិងអ្នកសិក្សាស្រាវជ្រាវ។

២. ភាពចង់ចេះដឹង (la curiosité) គឺភាពពុំព្រងើយកន្តើយ ចូលចិត្តសួរដើម្បីយល់ យល់ដើម្បីចេះ ចេះដើម្បីដឹង។

៣. មានគំនិតរិះគន់ (esprit critique) ដែលជាគំនិតមួយពុំសម្របតាមអ្វីទាំងអស់ដែលកើតមានឡើង ពុំទុកចិត្តអ្វីដែលមានន័យត្រឹមតែសំបកក្រៅ (apparence) ហើយស្វែងរកអ្វីដែលមានន័យប្រកបដោយប្រាជ្ញាត្រិះរិះល្អិតល្អន់ មានន័យថា គំនិតត្រូវប្រកបដោយសេរីកម្ម (le libre arbitre ou free will) ។

៤. មានគំនិតវិជ្ជមាន (esprit positif) ដែលជាគំនិតប្រឆាំងនឹងភាពអស្ចារ្យនិងឱ្យតម្លៃលើអ្វីដែលកើតមានឡើង បើមានទើបជឿ បើគ្មានមិនជឿ។

៥.មានគំនិតទទួលស្គាល់ហេតុការណ៍ (esprit de soumission aux faits) គឺជាគំនិតទទួលស្គាល់ហេតុការណ៍ណា ដែលកើតមានឡើង

ហើយយកហេតុការណ៍នេះជាប្រភពសម្រាប់ថ្លឹងមើល និងត្រួតត្រាលើពុទ្ធិទាំងអស់។ ឧទាហរណ៍៖ « អ្នកមានប្រាក់ខែតិចចាយពុំគ្រប់គ្រាន់ សុំឱ្យបានឡើងប្រាក់ខែ... រដ្ឋាភិបាលត្រូវពិនិត្យហេតុការណ៍នេះ ហើយត្រូវទទួលស្គាល់ការពិត មិនត្រូវចោទបែបនេះបែបនោះទេគួរពិចារណាខ្លួនឯងមើលបើខ្លួនមានប្រាក់ខែប៉ុណ្ណឹងឱ្យខ្លួនចាយគ្រប់គ្រាន់ទេ? តើអាត្មាអញគត់វាដូចគេដែរឬទេ? បើគេយកគ្រាប់បែកមកគំរាម តើអាត្មាអញភ័យឬទេ? ចំណែកឯអ្នកគត់វាកុំវាប់ឡើងយកធូរធារតែម្ដង គួរត្រូវថ្លឹងថ្លែងទាមទារត្រឹមកម្រិតអប្បរិមានៃការរស់នៅ (minimum vital) សិនហើយ។ នេះហើយជាគំនិតទទួលស្គាល់ហេតុការណ៍!

៦. មានជំនឿលើគោលការណ៍ (croyance aux principes) ដូចជាអ្វីៗមានគោលការណ៍ច្បាស់លាស់ មានទ្រឹស្តី មានក្បួន និងទីដៅជាក់លាក់ផ្ទុយពីអ្វីដែលធ្វើដោយចិត្តឯង។ឧទាហរណ៍៖មិនត្រូវយល់ថាវិជ្ជាជីវៈណាមួយប្រសើរជាងគេ ដូចជាគយប្រសើរជាងទាហានទាហានប្រសើរជាងគ្រូគ្រូប្រសើរជាងអ្នកស្រែនោះទេ ត្រូវយល់ថា មុខងារទាំងអស់សុទ្ធតែមានបច្ច័យភាព បើមានមួយខ្វះមួយ ក៏បញ្ហាសង្គមកើតឡើងដែរ។

ខ២. គុណសម្បត្តិផ្នែកសីលធម៌ : (qualités morales)

១.មិនគិតប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួន (esprit de désintéressement)

២.មានគំនិតស្មោះត្រង់នឹងកិច្ចការ (esprit de probité)

៣.មានសេចក្តីក្លាហានជានិច្ច (avoir du courage)

៤.មានគំនិតជាក្រុម (esprit d´équipe) ឧទាហរណ៍៖អត់បាយអត់ទាំងអស់គ្នាមានស៊ីបានស៊ីទាំងអស់គ្នា (ពុំមែនចៅហ្វាយស៊ីទាខ្វៃ អ្នកក្រោមបង្គាប់ស៊ីអំបិលទេ...)

បញ្ជាក់ : កុំច្រឡំគំនិតជាក្រុមនិងគំនិតបក្សពួក (ne pas confondre l´esprit d´équipe avec l´esprit de clan) ពីព្រោះគំនិតបក្សពួក ជាគំនិតគិតយ៉ាងណាឱ្យបក្សពួករបស់ខ្លួនបានខ្ពង់ខ្ពស់ហើយធ្វើឱ្យបក្សពួកអ្នកដទៃវិនាសសាបសូន្យ។

គ.តើវិទ្យាសាស្ត្រអាចធ្វើឱ្យមនុស្សមានសីលធម៌ឬទេ?

មានមតិបីចោទឡើង :

*មតិទី១ : វិទ្យាសាស្ត្រធ្វើឱ្យមនុស្សមានសីលធម៌ដូចម្ដេចខ្លះ?

-ដឹកនាំមនុស្សឱ្យស្រឡាញ់សច្ចភាព គឺស្រឡាញ់ការពិតទូទៅ

-ដឹកនាំមនុស្សឱ្យបណ្តុះគំនិតពិចារណា មិនឱ្យជឿផ្ដេសផ្ដាស

-ដឹកនាំមនុស្សមិនឱ្យលុះតាមដំបូន្មានអ្នកដទៃបានដោយងាយ

-ដឹកនាំមនុស្សឱ្យជឿលើអំពើរបស់ខ្លួន ច្រើនជាងជឿលើព្រះអាទិទេព

-ដឹកនាំមនុស្សឱ្យលះបង់ប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួនព្រោះវិទ្យាសាស្ត្រគ្មានមាតុភូមិទេ ហើយមានគោលដៅដឹកនាំមនុស្សទាំងអស់ទៅរកសេចក្ដីសុខសុខតាមផ្លូវកាយសុខតាមផ្លូវចិត្តសុខតាមផ្លូវសម្ភារៈដូចជាការលូតលាស់នៃវិទ្យាសាស្ត្រសព្វថ្ងៃអាចធ្វើឱ្យមនុស្សយកជ័យជំនះ លើធម្មជាតិបានច្រើន មិនសូវចុះញ៉មធម្មជាតិ។

*មតិទី២:វិទ្យាសាស្ត្រពុំអាចធ្វើឱ្យមនុស្សមានសីលធម៌បានទេ :

-វិទ្យាសាស្ត្រជាមធ្យោបាយធ្វើឱ្យលូតលាស់តាមផ្លូវសម្ភារៈដើម្បីស្វែងរកភោគទ្រព្យ បែរជាឱ្យមនុស្សមានមហិច្ឆតាលោភលន់ពុំចេះចប់បានហើយចង់បានទៀត មានទ្រព្យច្រើន កាន់តែចង់បានច្រើនទៀត។

-វិទ្យាសាស្ត្រជាមធ្យោបាយបម្រើអ្នកមានជាងអ្នកក្រ

-វិទ្យាសាស្ត្រជាមធ្យោបាយសង្កត់សង្កិនអ្នកទន់ខ្សោយគ្រប់ប្រភេទ ក្នុងសកលលោក ដូចជាសំដីរបស់លោក អាលប៊ែរ អាំងស្តាំង (Albert Einstein 1879-1955) រូបវិទូអាល្លឺម៉ង់ថា « ការរីកចម្រើននៃ

វិទ្យាសាស្ត្រ កំហែងគំរាមមនុស្សលោកគួរឱ្យតក់ស្លុត » (le progrès scientifique menace tragiquement l´humanité)

-វិទ្យាសាស្ត្រជាអាវុធមុខពីរ ដែលអាចឱ្យមនុស្សរងគ្រោះច្រើនព្រោះតែមនុស្សយកវិទ្យាសាស្ត្រទៅប្រើ សម្រាប់តែប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួន។

*មតិទី៣:វិទ្យាសាស្ត្រអាចធ្វើឱ្យមនុស្សមានសីលធម៌ផង និងប្រាសចាកសីលធម៌ផង អាស្រ័យការប្រតិបត្តិ ឬការអនុវត្តៈ

-បើយកវិទ្យាសាស្ត្រទៅប្រើសម្រាប់សេចក្តីសុខ សេចក្តីចម្រើន សេចក្តីត្រូវការរបស់មនុស្សពិតៗ ទើបវិទ្យាសាស្ត្រធ្វើឱ្យមនុស្សមានសីលធម៌

-ផ្ទុយទៅវិញ បើយកវិទ្យាសាស្ត្រទៅប្រើសម្រាប់ប្រយោជន៍ផ្ទាល់ខ្លួនសម្រាប់កំហែងគំរាមអ្នកទន់ខ្សោយ វិទ្យាសាស្ត្រនឹងក្លាយទៅជាអាវុធប្រល័យលោក នឹងក្លាយទៅជាពិសពុលប្រហារជីវិតមនុស្សជាតិ ដូចជាករណីគេយកគ្រាប់បែកទៅប្រើសម្រាប់ប្រហារជីវិតគូសត្រូវ ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាដែលគេចង់បាន ករណីគ្រូពេទ្យចិញ្ចឹមអ្នកជំងឺ ករណីអ្នកលក់ថ្នាំពេទ្យបន់ស្រន់ឲ្យមនុស្សឈឺច្រើន ... សុទ្ធសឹងជាអំពើអមនុស្សធម៌ខ្លាំងណាស់ ក្បត់សីលធម៌មនុស្សលោក ក្បត់ពាក្យសម្បថរបស់ខ្លួនពេលសិក្សាវេជ្ជសាស្ត្រគឺសម្បថចំពោះអ៊ីប៉ូក្រាត (serment d´Hippocrate) ដែលអប់រំមិនឱ្យគ្រូពេទ្យមានគំនិតជំនួញគ្របដណ្តប់លើគំនិតមនុស្សធម៌។

-ដោយហេតុថា មានមនុស្សយកវិទ្យាសាស្ត្រទៅប្រើក្នុងផ្លូវខុស ប្រាសចាកសីលធម៌ បាត់បង់មនសិការ ទើបលោក Rabelais អ្នកប្រាជ្ញបារាំងសតវត្សទី១៦ បានប្រកាសជាសកលថា « Science sans conscience n´est que ruine de l´âme » មានន័យថា វិទ្យាសាស្ត្រខ្វះមនសិការ ឬខ្វះសីលធម៌ ឬខ្វះការវិនិច្ឆ័យនាំឱ្យវិនាសដល់ព្រលឹងពោលគឺវិនាសដល់មនុស្សទូទៅ ។

-អ្នកប្រាជ្ញខ្លះទៀត អស់សង្ឃឹមលើមហិច្ឆតារបស់មនុស្សដែលចង់បានហើយចង់បានទៀត មិនឈប់ឈរ ព្រោះមនុស្សជាខ្ញុំកញ្ជះនៃសភាវគតិរបស់ខ្លួន (l´homme est esclave de ses instincts) ឬមនុស្សបុថុជ្ជន (l´homme en situation) មុខជាឆ្លៀតយកវិទ្យាសាស្ត្រទៅបង្កើតភោគទ្រព្យរបស់ខ្លួនទើបលោក រូស្សូ (J.J. Rousseau 1712-1778) អ្នកប្រាជ្ញបារាំង ស.វ. ទី១៨ បានប្រឆាំងជាដាច់ខាតនឹងការរីកចម្រើននៃវិទ្យាសាស្ត្រ ហើយរៀបចំមនុស្សឱ្យទៅរស់នៅតាមបែបធម្មជាតិវិញ តាមរយៈស្នាដៃមួយរបស់លោកឈ្មោះ អេមីល (Emile) ។

-នៅសតវត្សទី២០ អ្នកប្រឆាំងនឹងវិទ្យាសាស្ត្រម្នាក់ទៀតឈ្មោះ ហ្សង់ ប៉ូលសាត្រ (Jean Paul Sartre 1905-1980)តាមរយៈស្នាដៃរបស់លោកឈ្មោះសម័យទំនើប (les temps modernes) និងស្នាដៃដទៃទៀតឈ្មោះ ស្ថានភាព (situation 1.2.3.4.5.6.7.8.9...)។

-នៅប្រទេសឥណ្ឌា ប្រសិនបើយើងស្រាវជ្រាវពីសម័យអតីតកាល សាសនាដែលផ្តើមប្រឆាំង នឹងវិទ្យាសាស្ត្រមុនគេ គឺសាសនាជេន (Jaïnisme) ព្រោះអ្នកកាន់សាសនានេះ ពុំព្រមប្រើប្រាស់វត្ថុទាំងឡាយដែលកើតឡើងដោយវិទ្យាសាស្ត្រ ឬវត្ថុផលិតចេញពីឧស្សាហកម្ម ហើយយល់ព្រមប្រើប្រាស់ តែវត្ថុទាំងឡាយធ្វើដោយដៃ ព្រមទាំងហាមប្រាមមិនឱ្យឧបាសក និងទេសចរក៍ទាំងឡាយយកប្រដាប់ប្រដាផ្សេងៗ ធ្វើដោយលោហធាតុចូលក្នុងព្រះវិហារជាដាច់ខាត។

ឃ. សន្និដ្ឋាន : វិទ្យាសាស្ត្រអាចធ្វើឱ្យមនុស្សប្រកបដោយសីលធម៌ផង និងប្រាសចាក សីលធម៌ផង អាស្រ័យលើអ្នកប្រើប្រាស់វិទ្យាសាស្ត្រ។យើងពុំប្រឆាំងជាដាច់ខាតនឹងការរីកចម្រើននៃវិទ្យាសាស្ត្រទេ យើងយល់ព្រមទទួលវិទ្យាសាស្ត្រណាដែលដឹកនាំទៅរកការរីកចម្រើន ប្រកបដោយ សីលធម៌ប៉ុន្តែយើងប្រឆាំងនឹងវិទ្យាសាស្ត្រណា ដែលធ្វើឱ្យវិនាសហិនហោចដល់មនុស្សជាតិ។

ក្រមសីលធម៌ និង គុណធម៌ នៃការរស់នៅ
បណ្ឌិតសាស្ត្រាចារ្យ អ៊ុំ ថុង

១- សេចក្តីព្រាងអនុក្រឹត្យស្តីពីការរៀបចំនិងការប្រព្រឹត្តទៅ របស់មន្ទីរពិសោធន៍ជាតិសំណង់

កាលពីថ្ងៃទី៨ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០២២ ឯកឧត្តម **សួន លាងហៃ** និងឯកឧត្តម **ថេន ស៊ីធឿន** សមាជិកក្រុមប្រឹក្សាសេដ្ឋកិច្ចសង្គមកិច្ចនិងវប្បធម៌បានចូលរួមក្នុងកិច្ចប្រជុំអន្តរក្រសួង នៅទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី ក្រោមអធិបតីភាព ឯកឧត្តម **ឈួន សុធី** រដ្ឋលេខាធិការទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី តាមប្រព័ន្ធ ZOOM ដើម្បីពិនិត្យ និងពិភាក្សាលើសេចក្តីព្រាងអនុក្រឹត្យស្តីពីការរៀបចំនិងការប្រព្រឹត្តទៅរបស់មន្ទីរពិសោធន៍ជាតិសំណង់ ។

សេចក្តីព្រាងអនុក្រឹត្យស្តីពីការរៀបចំ និងការប្រព្រឹត្តទៅរបស់មន្ទីរពិសោធន៍ជាតិសំណង់ មានគោលបំណងកំណត់អំពីការរៀបចំនិងការប្រព្រឹត្តទៅរបស់មន្ទីរពិសោធន៍ជាតិសំណង់ ដើម្បីដឹកនាំ គ្រប់គ្រងការសិក្សា ការស្រាវជ្រាវ និងការពិសោធផ្នែកបច្ចេកទេសភូគព្ភសាស្ត្រ ផ្នែកគ្រឿងផ្គុំសំណង់ និងផ្នែកសម្ភារៈសំណង់ បរិក្ខារសំណង់ និងផលិតផលសំណង់និងបណ្តុះបណ្តាលលើបច្ចេកទេសនិងបច្ចេកវិទ្យាក្នុងវិស័យសំណង់។

សេចក្តីព្រាងអនុក្រឹត្យត្រូវបានរៀបចំឡើងក្នុងបរិការណ៍នៃសន្តិភាពនិងស្ថិរភាពនយោបាយ ហើយដែលវិស័យសំណង់ដើរតួនាទីជាសសរស្តម្ភមួយជាមួយសសរស្តម្ភដែលជំរុញកំណើន ៣ទៀតគឺ វិស័យទេសចរណ៍ វិស័យកសិកម្ម និងវិស័យឧស្សាហកម្ម ដោយចូលរួមរៀបចំនិងអភិវឌ្ឍហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធទាំងក្នុងវិស័យសាធារណៈទាំងក្នុងវិស័យឯកជនពិសេសរចនាម្ព័ន្ធផលិតកម្មឧស្សាហកម្ម សិប្បកម្ម ពាណិជ្ជកម្ម កសិកម្ម សេវាកម្ម និងទេសចរណ៍ ព្រមទាំងចូល រួមអភិវឌ្ឍលំនៅឋាន និងសំណង់ផ្សេងទៀតសម្រាប់បម្រើឱ្យការរស់នៅរបស់ប្រជាជនប្រកបដោយសុវត្ថិភាពនិងផាសុកភាព។

រយៈពេលជាងមួយទស្សវត្សរ៍ចុងក្រោយ ទុនវិនិយោគក្នុងវិស័យសំណង់មានកំណើនទៀងទាត់និងនៅតែបន្តរីកចម្រើនជាលំដាប់ ជាពិសេសការសាងសង់សំណង់ធំៗខ្ពស់ៗ ដូចជា អគារស្នាក់នៅរួម អគារលក់ទំនិញ ផ្សារទំនើប មជ្ឈមណ្ឌលពាណិជ្ជកម្ម អគារការិយាល័យ សណ្ឋាគារ អគារពហុមុខងារ សំណង់ទីក្រុងរណប បុរីលំនៅដ្ឋាន ភូមិគ្រឹះ គ្រឹះស្ថានសិក្សា មន្ទីរពេទ្យ ធនាគារ រោងចក្រ ឃ្លាំង ស្ថានីយ៍ប្រេងឥន្ធនៈ ។ល។

ក្នុងសន្ទុះនៃការរីកចម្រើនរបស់វិស័យសំណង់ តម្រូវការនៃការពង្រឹងការគ្រប់គ្រងរាល់ដំណើរការនិងប្រតិបត្តិការក្នុងវិស័យសំណង់ និងអ្នកពាក់ព័ន្ធនឹងការងារសំណង់កាន់តែមានភាពចាំបាច់ជាសារវន្ត។ សំណង់កាន់តែធំ កាន់តែខ្ពស់ និងកាន់តែស្មុគស្មាញ កាន់តែទាមទារឱ្យការអនុវត្តបានត្រឹមត្រូវតាមបទដ្ឋានគតិយុត្ត បច្ចេកវិទ្យា ស្តង់ដារ និងបទប្បញ្ញត្តិបច្ចេកទេស ដើម្បីធានាភាពរឹងមាំ គុណភាព សោភណភាព និងចីរភាពនៃសំណង់ រៀបចំខ្លួនសម្រាប់សេដ្ឋកិច្ចឌីជីថល ដើម្បីឆ្លើយតបទៅនឹងបដិវត្តន៍ឧស្សាហកម្មទី៤ផង និងដើម្បីលើកតម្កើងអត្តសញ្ញាណជាតិ និងភាពសុខដុមរមនានៅក្នុងសង្គមផង។ឆ្លើយតបនឹងតម្រូវការនេះ រាជរដ្ឋាភិបាលបានរៀបចំច្បាប់ស្តីពីសំណង់ដែលត្រូវបានប្រកាសឱ្យប្រើដោយព្រះរាជក្រមលេខ នស/រកម/១១១៩/០១៩ ចុះថ្ងៃទី២ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០១៩។

សេចក្តីព្រាងអនុក្រឹត្យស្តីពីការរៀបចំ និងការ

ប្រព្រឹត្តទៅរបស់មន្ទីរពិសោធន៍ជាតិសំណង់នេះ ត្រូវបានតាក់តែងឡើងដោយក្រសួងរៀបចំដែនដីនគរូបនីយកម្ម និងសំណង់ដើម្បីអនុវត្តមាត្រា២៤ នៃច្បាប់ស្តីពីសំណង់។ សេចក្តីព្រាងអនុក្រឹត្យនេះត្រូវបានបញ្ជូនមកទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី នៅថ្ងៃទី១៧ ខែសីហា ឆ្នាំ២០២២ និងបានដាក់ឆ្លងកិច្ចប្រជុំជំនាញបច្ចេកទេសជាមួយក្រុមប្រឹក្សាសេដ្ឋកិច្ចសង្គមកិច្ចនិងវប្បធម៌ និងក្រុមប្រឹក្សាអ្នកច្បាប់ នៃទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រីនៅថ្ងៃទី២៨ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០២២។

អង្គប្រជុំជំនាញបច្ចេកទេស បានឯកភាពរៀបចំមន្ទីរពិសោធន៍ជាតិសំណង់ឱ្យស្ថិតនៅចំណុះក្រសួង រៀបចំដែនដី នគរូបនីយកម្ម និងសំណង់មានថ្នាក់ស្មើអគ្គនាយកដ្ឋាន និងធ្វើសមាហរណកម្មមន្ទីរសំណង់បច្ចុប្បន្នរបស់ក្រសួងមកក្នុងមន្ទីរពិសោធន៍ជាតិសំណង់នេះ បន្ទាប់ពីអនុក្រឹត្យចូលជាធរមាន។ ចំណុចនេះជាការបង្កើតថ្មីផង ហើយក៏ជាការដំឡើងថ្នាក់ផង គឺធ្វើសមាហរណកម្មមន្ទីរពិសោធន៍ចាស់ថ្នាក់ស្មើនាយកដ្ឋាន មកក្នុងមន្ទីរពិសោធន៍ជាតិសំណង់ថ្មីថ្នាក់ស្មើអគ្គនាយកដ្ឋាន។ ការបង្កើនបន្ទុកចំណាយថវិកា និងការកែសម្រួលរចនាសម្ព័ន្ធគ្រប់គ្រង និងការបង្កើតអង្គភាពថ្មីនេះ តម្រូវឱ្យមានការឯកភាពជាមុនពីក្រសួងមុខងារសាធារណៈនិងក្រសួងសេដ្ឋកិច្ចនិងហិរញ្ញវត្ថុ។

ការមិនទាន់ទទួលបានការឯកភាពជាផ្លូវការពីក្រសួងពាក់ព័ន្ធសំខាន់ទាំងពីរធ្វើឱ្យការប្រជុំអន្តរក្រសួងថ្ងៃទី២២ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០២២ មិនទទួលបានជោគជ័យ ហើយត្រូវលើកមកថ្ងៃទី៨ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០២២ វិញ។ កិច្ចប្រជុំអន្តរក្រសួងនៅថ្ងៃទី៨ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០២២ បានឯកភាពទាំងស្រុងលើសេចក្តីព្រាងដែលបានកែសម្រួលតាមស្មារតីអង្គប្រជុំជំនាញបច្ចេកទេស ក្រោយពីក្រសួងសេដ្ឋកិច្ចនិងហិរញ្ញវត្ថុ និងក្រសួងមុខងារសាធារណៈ បានឯកភាពលើការដំឡើងមន្ទីរពិសោធន៍ពីកម្រិតនាយកដ្ឋានទៅជាមន្ទីរពិសោធន៍ជាតិសំណង់កម្រិតស្មើអគ្គនាយកដ្ឋាន។

សេចក្តីព្រាងអនុក្រឹត្យនេះគ្រោងដាក់សូមហត្ថលេខាពីសម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រីមុនថ្ងៃបើកដាក់ឱ្យដំណើរការមន្ទីរពិសោធន៍ជាតិសំណង់ ក្រោមអធិបតីភាពដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់របស់សម្តេចនាយករដ្ឋមន្ត្រី នាថ្ងៃទី២៧ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០២២។

ដោយ សួង លាងហៃ (ក.ស.វ. - ក្រុម ១)

២- សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីវិធានដើមកំណើតទំនិញ

ច្បាប់ស្តីពីវិធានដើមកំណើតទំនិញគឺជាផ្នែកមួយដ៏មានសារៈសំខាន់នៃប្រព័ន្ធច្បាប់នៅលើពិភពលោក ដោយដើរទន្ទឹមគ្នាជាមួយកិច្ចព្រមព្រៀងពាណិជ្ជកម្មសេរី ទ្វេរភាគី តំបន់ និងពហុភាគី។ អនុលោមតាមកិច្ចព្រមព្រៀងស្តីពីវិធានដើមកំណើតទំនិញរបស់អង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក និងកិច្ចព្រមព្រៀងអន្តរជាតិនានា សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីវិធានដើមកំណើតទំនិញ ត្រូវបានរៀបចំឡើងដោយក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម។

សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីវិធានដើមកំណើតទំនិញមានគោលបំណងកំណត់អំពីគោលការណ៍និងវិធានស្តីពីដើមកំណើតទំនិញទាំងទំនិញនាំចេញទាំងទំនិញនាំចូលដើម្បីជម្រុញនិងសម្រួលពាណិជ្ជកម្មដែលទទួលបានផលប្រយោជន៍ពីប្រព័ន្ធអនុគ្រោះពាណិជ្ជកម្មនិងចូលរួមក្នុងការបង្ការ ការទប់ស្កាត់ ការគេចវេះ និងការក្លែងបន្លំដើមកំណើតទំនិញចំពោះទំនិញក្រៅប្រព័ន្ធអនុគ្រោះពាណិជ្ជកម្ម។

សេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីវិធានដើមកំណើតទំនិញត្រូវបានដាក់ឆ្លងកិច្ចប្រជុំជំនាញបច្ចេកទេសនៃទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី នៅថ្ងៃទី១៣ និងទី១៥ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០២២ ដឹកនាំដោយឯកឧត្តម **នរ៉ាណា ឫទ្ធិ អានន្ទជាយ៉ាត** រដ្ឋមន្ត្រីប្រតិភូអមនាយករដ្ឋមន្ត្រី និងជាអនុប្រធានក្រុមប្រឹក្សាសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ចនិងវប្បធម៌ និងឯកឧត្តម **ស៊ា ម៉ៅ** អនុរដ្ឋលេខាធិការទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី និងជាអនុប្រធានក្រុមប្រឹក្សាអ្នកច្បាប់ ជាសហប្រធានអង្គប្រជុំដោយមានការចូលរួមពីតំណាង ក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម ដឹកនាំដោយឯកឧត្តម**ស៊ឹមសុខខេង**រដ្ឋលេខាធិការក្រសួងពាណិជ្ជកម្មនិងឯកឧត្តម**ចាន់ សុភាព**អនុរដ្ឋលេខាធិការក្រសួងសេដ្ឋកិច្ចនិងហិរញ្ញវត្ថុព្រមទាំងឯកឧត្តម លោកជំទាវ លោក លោកស្រី ជាសមាជិក សមាជិកាក្រុមប្រឹក្សាសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌ ក្រុមប្រឹក្សាអ្នកច្បាប់ គណៈកម្មការភាសាវិទ្យាខ្មែរ និងមន្ត្រីជំនាញពាក់ព័ន្ធនៃទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រីផង ដែរ។

បន្ទាប់ពីប្រជុំជំនាញបច្ចេកទេស សេចក្តីព្រាងច្បាប់នេះ ត្រូវបានដាក់ឆ្លងកិច្ចប្រជុំអន្តរក្រសួង នៅថ្ងៃទី៩ និងទី១០ ខែសីហា ថ្ងៃទី១ និងទី២ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ២០២២ តាមប្រពន្ធអនឡាញ (Zoom) ក្រោមអធិបតីភាព ឯកឧត្តម **គីករ៉េត សំរេច** រដ្ឋមន្ត្រីអមនាយករដ្ឋមន្ត្រី និងជារដ្ឋលេខាធិការទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី។ អង្គប្រជុំនេះ មានការចូលរួមពីតំណាង ក្រសួងពាណិជ្ជកម្មដឹកនាំដោយ ឯកឧត្តម **ស៊ឹមសុខខេង**រដ្ឋលេខាធិការក្រសួងពាណិជ្ជកម្មនិងឯកឧត្តម **ចាន់ សុភាព** អនុរដ្ឋលេខាធិការក្រសួងសេដ្ឋកិច្ចនិងហិរញ្ញវត្ថុ តំណាងក្រុមប្រឹក្សាអ្នកច្បាប់ តំណាងក្រុមប្រឹក្សាសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌ ឯកឧត្តម លោកជំទាវ តំណាងគ្រប់ក្រសួងស្ថាប័ន តំណាងគណៈកម្មការភាសាវិទ្យាខ្មែរ និងតំណាងនាយកដ្ឋានជំនាញពាក់ព័ន្ធ នៃទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី។

អត្ថប្រយោជន៍នៃសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីវិធានដើមកំណើតទំនិញមានដូចខាងក្រោម៖

-កំណត់អំពីគោលការណ៍ និងវិធានដើមកំណើតទំនិញទាំងវិធានដើមកំណើតទំនិញស្ថិតក្រោមប្រពន្ធអនុគ្រោះពាណិជ្ជកម្ម និងទំនិញក្រៅប្រព័ន្ធអនុគ្រោះពាណិជ្ជកម្ម

-ជាមូលដ្ឋានច្បាប់សម្រាប់អាជ្ញាធរមានសមត្ថ-

កិច្ចចេញវិញ្ញាបនបត្របញ្ជាក់ដើមកំណើតទំនិញ

-ជួយឱ្យកម្ពុជាអាចបំពេញបាននូវការសន្យារបស់ខ្លួន ក្រោមក្របខណ្ឌអង្គការពាណិជ្ជកម្មពិភពលោក

-ជួយជម្រុញ និងសម្រួលពាណិជ្ជកម្មដែលទទួលបានផលប្រយោជន៍ពីប្រព័ន្ធអនុគ្រោះពាណិជ្ជកម្ម

-ជាមធ្យោបាយយ៉ាងមានប្រសិទ្ធិភាពក្នុងការបង្ការ ការទប់ស្កាត់ ការគេចវេះ និងការក្លែងបន្លំដើមកំណើតទំនិញ និងអាចធានាបានថា រាល់ទំនិញនាំចេញពីកម្ពុជាពិតជាមានដើមកំណើតពីកម្ពុជា

-ធានាមិនឱ្យប្រទេសដែលផ្តល់ភាពអនុគ្រោះពាណិជ្ជកម្មដកកម្ពុជាចេញពីបញ្ជីប្រទេសទទួលបានភាពអនុគ្រោះពាណិជ្ជកម្មជាឯកតោភាគី

- រួមចំណែកបង្កើនល្បឿនអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ចជាតិនិងធ្វើឱ្យប្រសើឡើងថែមទៀតនូវសុខមាលភាពសង្គម។

ជារួមសេចក្តីព្រាងច្បាប់ស្តីពីវិធានដើមកំណើតទំនិញនិងក្លាយជាកម្លាំងចលករក្នុងការជម្រុញលំហូរពាណិជ្ជកម្ម ក្នុងការធានាដើមកំណើតទំនិញរបស់កម្ពុជា ក្នុងការបង្កើនផលប្រយោជន៍សេដ្ឋកិច្ច ការអភិវឌ្ឍន៍ប្រទេសជាតិ លើកកម្ពស់សុខមាលភាពប្រជាជនឱ្យកាន់តែប្រសើឡើងថែមទៀត ជាពិសេសចូលរួមជម្រុញការស្តារឡើងវិញនូវសេដ្ឋកិច្ចរបស់កម្ពុជា ដែលរងផលប៉ះពាល់បណ្តាលមកពីការរាតត្បាតជាសកលនៃជម្ងឺកូវីដ១៩។

ដោយ ម៉ែន សេស (គ.ស.វ. - ក្រុម ២)

គតិបណ្ឌិតគួរចេចាំ : បទព្រហ្មគីតិ

« ... ជនណាចេះរាប់អាន
ពេលព្រួយបោះបង់គ្នា
ប្រាជ្ញលោកឱ្យចៀសវាង
កុំរាប់អោយបានចិត្ត
សង្គ្រោះអ្នកសូមទាន
សង្គ្រោះជនចិត្តស្មើយ

តែពេលមានក្តីសុខជា
ជននោះជាអ្នកទ្រុស្តមិត្ត។
ត្រូវឱ្យវាងលែងជិតស្និទ្ធ
កុំស្និតយកជាគ្នាឡើយ។
គ្រាន់នឹងបានបុណ្យជាត្រើយ
ឥតផលឡើយបានតែទោស។ »

សម្តេចព្រះសង្ឃរាជ ជួន ណាត ជោតញ្ញាណោ
ព.ស. ២៥១៣ គ.ស. ១៩៧០ - ស្នាព្រះហស្តក្រោយបង្អស់

៣- សេចក្តីព្រាងផែនការសកម្មភាពឆ្នាំ២០២១ - ២០២៥ នៃគោលនយោបាយជាតិស្តីពីមនុស្សវ័យចាស់ឆ្នាំ២០១៧ - ២០៣០

រដ្ឋធម្មនុញ្ញនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាបានចែងថា មាតាបិតាមានកាតព្វកិច្ចចិញ្ចឹមថែរក្សានិងអប់រំកូនឱ្យទៅជាពលរដ្ឋល្អ។កូនៗមានករណីយកិច្ចចិញ្ចឹមនិងបីបាច់ថែរក្សាមាតាបិតាដែលចាស់ជរាតាមទំនៀមទម្លាប់ខ្មែរ។ នៅក្នុងសង្គម ប្រពៃណីខ្មែរបានឱ្យតម្លៃខ្ពស់លើការគោរពនិងមើលថែទាំមនុស្សវ័យចាស់ពីព្រោះមនុស្សវ័យចាស់មានតួនាទីសំខាន់ណាស់ក្នុងការកសាងគ្រួសារនិងសហគមន៍ ការអប់រំមនុស្សជំនាន់ក្រោយអំពីទំនៀមទម្លាប់ ប្រពៃណីជាតិសាសនា ការអភិវឌ្ឍភូមិ ឃុំជាដើម។ បន្ថែមពីនេះ មនុស្សវ័យចាស់ជួយសម្រួលការងារគ្រួសារ និងសហគមន៍ ដូចជាការអប់រំគ្រួសារ កូនចៅ ការបង្រៀនចំណេះដឹងទូទៅជំនាញវិជ្ជាជីវៈ ការព្យាបាលជំងឺ ការផ្សះផ្សាវិវាទហិង្សាក្នុងគ្រួសារនិងសហគមន៍ផងដែរ។

យោងតាមជំរឿនទូទៅស្តីពីប្រជាជននៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជាឆ្នាំ២០១៩បានបង្ហាញឱ្យឃើញថា កត្តាប្រជាសាស្ត្រមានការប្រែប្រួលគួរឱ្យកត់សម្គាល់ ដោយសារតែអត្រាលទ្ធភាពបង្កើតកូនមានការថយចុះ(ថយចុះពី៥,៧ភាគរយនៅឆ្នាំ១៩៩០ មកនៅត្រឹមតែ២,៥ភាគរយនៅឆ្នាំ២០១៩)និងភាពប្រសើរឡើងនៃអាយុសង្ឃឹមរស់មានការកើនឡើង(ពី៥៤ឆ្នាំសម្រាប់បុរស និង៥៨ឆ្នាំសម្រាប់ស្ត្រីនៅឆ្នាំ១៩៩៨ ដល់៧៤,៣ឆ្នាំសម្រាប់បុរស និង៧៦,៨ឆ្នាំសម្រាប់ស្ត្រីនៅឆ្នាំ២០១៩) ដែលជាហេតុនាំឱ្យចំនួនប្រជាជនវ័យចាស់មានការកើនឡើងរហូតដល់ ១ ៣៩៤ ១៤៦នាក់ ស្មើនឹងប្រមាណ ៨,៩ភាគរយនៃចំនួនប្រជាជនសរុប១៥ ៥៥២ ២១១នាក់នៅឆ្នាំ២០១៩។

នៅក្នុងឆ្នាំ២០០២ រាជរដ្ឋាភិបាលបានគាំទ្រសេចក្តីប្រកាសនៃមហាសន្និបាតពិភពលោកលើកទី២ស្តីពីមនុស្សវ័យចាស់នៅទីក្រុងម៉ាឌ្រីដ រួចក៏បានរៀបចំបង្កើតគោលនយោបាយសម្រាប់មនុស្សចាស់ដែលត្រូវបានអនុម័តនៅឆ្នាំ២០០៣។ ចាប់ពីពេលនោះមក ស្ថានភាពប្រជាសាស្ត្រមានការផ្លាស់ប្តូរយ៉ាងច្រើន ជាពិសេសគឺការប្រែប្រួលពាក់ព័ន្ធនឹងប្រជាជនវ័យចាស់ សំដៅចំពោះប្រជាជនដែលមានអាយុ៦០ឆ្នាំឡើង។ ដោយពិនិត្យឃើញអំពីបញ្ហាប្រឈមនិងតម្រូវការរបស់មនុស្សវ័យចាស់ រាជរដ្ឋាភិបាលបានកែសម្រួលឡើងវិញនូវគោលនយោបាយសម្រាប់មនុស្សចាស់ឆ្នាំ២០០៣ដោយបានប្តូរឈ្មោះទៅជាគោលនយោបាយជាតិស្តីពីមនុស្សវ័យចាស់ឆ្នាំ២០១៧-២០៣០។ គោលនយោបាយនេះ បានអនុម័តនៅក្នុងសម័យប្រជុំពេញអង្គគណៈរដ្ឋមន្ត្រី នាថ្ងៃទី២៥ខែសីហា ឆ្នាំ២០១៧ ហើយត្រូវបានប្រកាសផ្សព្វផ្សាយដាក់ឱ្យប្រើប្រាស់ជាផ្លូវការ នាថ្ងៃទី១៨ ខែមករា ឆ្នាំ២០១៨។

គោលនយោបាយជាតិស្តីពីមនុស្សវ័យចាស់ឆ្នាំ២០១៧-២០៣០គឺជាផែនទីបង្ហាញផ្លូវដ៏សំខាន់មួយដែលត្រូវបានរៀបចំឡើង ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហាជាច្រើនដែលកំពុងកើតមានពីដំណើរឈានទៅរកវ័យចាស់នៅក្នុងក្របខ័ណ្ឌរួមនៃការអភិវឌ្ឍជាតិ រួមមានយុទ្ធសាស្ត្រចតុកោណដំណាក់កាលទី៤ផែនការយុទ្ធសាស្ត្រអភិវឌ្ឍន៍ជាតិឆ្នាំ២០១៩-២០៣០ និងគោលនយោបាយជាតិប្រជាជនឆ្នាំ២០១៦-២០៣០។គោលនយោបាយនេះ បានកំណត់នូវវិស័យអាទិភាព ៩ : ១-ការធានាឱ្យបាននូវសន្តិសុខហិរញ្ញវត្ថុ។ ២-សុខភាព និងសុខុមាលភាព។ ៣-របៀបរបបនៃការរស់នៅ។ ៤-បរិស្ថានអំណោយផល។ ៥-សមាគមមនុស្សចាស់និងវ័យចាស់សកម្ម។ ៦-ទំនាក់ទំនងអន្តរជំនាន់។ ៧-ការរំលោភបំពាននិងអំពើហិង្សាលើមនុស្សចាស់។ ៨-ស្ថានភាពមានអាសន្ន និង ៩-ការត្រៀមខ្លួនរបស់ប្រជាជនវ័យក្មេង។គោលនយោបាយ

ជាតិស្តីពីមនុស្សវ័យចាស់ ឆ្នាំ២០១៧-២០៣០ បានកំណត់អំពីទិសដៅនិងយុទ្ធសាស្ត្រសម្រាប់អាទិភាពនីមួយៗ។ ទិសដៅនិងយុទ្ធសាស្ត្រនៃគោលនយោបាយនេះ ត្រូវបានប្រើប្រាស់ធ្វើជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ការរៀបចំផែនការសកម្មភាពលើកទី២ដែលមានរយៈពេល៥ឆ្នាំ(២០១៧-២០៣០)។ក្រសួងស្ថាប័ននីមួយៗបានតម្រឹមតម្រង់កម្មវិធីអនុកម្មវិធីនិងគម្រោងរបស់ខ្លួនស្របទៅតាមទិសដៅនិងយុទ្ធសាស្ត្រដែលបានកំណត់នៅក្នុងគោលនយោបាយជាតិស្តីពីមនុស្សវ័យចាស់ឆ្នាំ២០១៧-២០៣០។

ផែនការសកម្មភាពនៃគោលនយោបាយជាតិស្តីពីមនុស្សវ័យចាស់ឆ្នាំ២០១៧-២០៣០ នឹងត្រូវអនុវត្តជា៣ដំណាក់កាល គឺដំណាក់កាលទី១ មានរយៈពេល៣ឆ្នាំ(២០១៨-២០២០) ដំណាក់កាលទី២ មានរយៈពេល៥ឆ្នាំ(២០២១-២០២៥) និងដំណាក់កាលទី៣ មានរយៈពេល៥ឆ្នាំ(២០២៦-២០៣០)។ ផែនការសកម្មភាពឆ្នាំ២០២១-២០២៥ នេះគឺជាលទ្ធផលនៃការពិគ្រោះយោបល់រវាងអ្នកមានចំណែកពាក់ព័ន្ធទាំងអស់ ហើយត្រូវប្រើប្រាស់ជាឧបករណ៍ដ៏សំខាន់សម្រាប់ការពិនិត្យតាមដាន និងវាយតម្លៃការអនុវត្តគោលនយោបាយជាតិស្តីពីមនុស្សចាស់។ សកម្មភាពចំនួន៣២២នៅក្នុងតារាងម៉ាទ្រិកដើម្បីឆ្លើយតបទៅនឹងអាទិភាព ទិសដៅ និងយុទ្ធសាស្ត្រទាំងអស់ត្រូវបានដាក់បញ្ចូលទៅក្នុងផែនការសកម្មភាព សម្រាប់អនុវត្តដោយក្រសួងស្ថាប័នចំនួន២៦ ដែលស្ថិតនៅក្នុងក្របខ័ណ្ឌពេលវេលារបស់គោលនយោបាយជាតិស្តីពីមនុស្សវ័យចាស់ឆ្នាំ២០១៧-២០៣០។

សេចក្តីព្រាងផែនការសកម្មភាពឆ្នាំ២០២១-២០២៥ ត្រូវបានដាក់ប្រជុំជំនាញបច្ចេកទេសនៅទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី ចំនួន២លើក(ថ្ងៃទី២៥ ខែកក្កដានិងថ្ងៃទី១១ខែតុលាឆ្នាំ២០២២)ដឹកនាំដោយសហប្រធាន ឯកឧត្តមបណ្ឌិតសភាចារ្យ **នយ អូន** អនុប្រធានក្រុមប្រឹក្សាសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌ និង ឯកឧត្តម **សុខ ផេង** អនុប្រធានក្រុមប្រឹក្សាអ្នកច្បាប់ ដោយមានការចូលរួមរបស់ឯកឧត្តម **អេង ភុកថាយ** រដ្ឋលេខាធិការទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី និងតំណាងក្រសួងសង្គមកិច្ច អតីតយុទ្ធជន និងយុវនីតិសម្បទា មាន ឯកឧត្តម **ឃី យ៉ូន** រដ្ឋលេខាធិការ (ប្រជុំលើកទី១) ឯកឧត្តម **ម៉ែន សុចិត្រ** រដ្ឋលេខាធិការ (ប្រជុំលើកទី២) ជាក្រសួងសាមី និងមន្ត្រីជំនាញ ព្រមទាំងមន្ត្រីអង្គភាពពាក់ព័ន្ធនៃទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី។

ចំពោះសេចក្តីព្រាងដ៏មានសារៈសំខាន់ ក្នុងការបន្តលើកកម្ពស់សុខុមាលភាពមនុស្សវ័យចាស់កម្ពុជានេះ កិច្ចប្រជុំបានយកចិត្តទុកដាក់ពិនិត្យ និងកែសម្រួលជាដំបូងលើផ្នែកទម្រង់ ឱ្យបានសមស្របតាមប្លង់របស់ផែនការសកម្មភាពក្នុងសេចក្តីជូនដំណឹង លេខ៤៣៣ សជណ ចុះថ្ងៃទី៧ ខែមេសា ឆ្នាំ២០១១របស់ទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី។ជាមួយនេះ កិច្ចប្រជុំបានពិនិត្យកែសម្រួលលើខ្លឹមសារមួយចំនួនលើតារាងម៉ាទ្រិកដែលមានបរិយាយអំពីសកម្មភាព ចំណុចដៅ សូចនាករ ការលើកគម្រោងថវិកា តាមក្រសួង ស្ថាប័ននីមួយៗ ដែលជាអ្នកអនុវត្តផែនការ និងការពិនិត្យតាមដាន និងវាយតម្លៃលើការអនុវត្តផែនការ។

កិច្ចប្រជុំបានពិភាក្សា និងទុកលទ្ធភាពជូនក្រសួងសាមីធ្វើការបញ្ជាក់បន្ថែមពីក្រសួង ស្ថាប័នពាក់ព័ន្ធ លើចំណុចដៅ សូចនាករក្នុងតារាងម៉ាទ្រិក និងការគ្រោងថវិកាក្នុងផែនការ នៅពេលប្រជុំអន្តរក្រសួងនៅទីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី ដើម្បីឱ្យផែនការសកម្មភាពឆ្នាំ២០២១-២០២៥នៃគោលនយោបាយជាតិស្តីពីមនុស្សវ័យចាស់ឆ្នាំ២០១៧-២០៣០ កាន់តែមានលក្ខណៈជាក់ស្តែងថែមទៀតសម្រាប់ការអនុវត្ត។

ដោយ ឆាយ ខុម (ក.ស.វ. - ក្រុម ៣)

IV- វិភាគស្ថានភាពសេដ្ឋកិច្ច សង្គម និងវប្បធម៌កម្ពុជា ប្រចាំត្រីមាសទី៣ ឆ្នាំ២០២២ *

ការវិភាគនេះ ត្រូវបានរៀបចំឡើងក្រោយកិច្ចប្រជុំពេញអង្គនៃក្រុមប្រឹក្សាសេដ្ឋកិច្ច សង្គមកិច្ច និងវប្បធម៌ (ក.ស.វ.) ដើម្បីពិភាក្សាលើស្ថានភាពសេដ្ឋកិច្ច សង្គម និងវប្បធម៌ ដែលបានប្រព្រឹត្តទៅនាថ្ងៃសុក្រ ១០រោច ខែកត្ដិក ឆ្នាំខាល ចត្វាស័កព.ស.២៥៦៦ ត្រូវនឹងថ្ងៃទី១៨ ខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ២០២២ ក្រោមអធិបតីភាព ឯកឧត្តមទេស-រដ្ឋមន្ត្រី **យឹម ណុលឡា** ប្រធាន ក.ស.វ. ដែលមានសមាសភាពចូលរួម អនុប្រធានប្រចាំការ អនុប្រធាន ឯកឧត្តមរដ្ឋមន្ត្រីប្រតិភូអមនាយករដ្ឋមន្ត្រី ទទួលបន្ទុកជួយនាយករដ្ឋមន្ត្រីលើការងារក.ស.វ. សមាជិក សមាជិកា ទីប្រឹក្សាបច្ចេកទេសនៃក.ស.វ. ព្រមទាំងអគ្គលេខាធិការ អគ្គលេខាធិការរង ប្រធានផ្នែក មន្ត្រីបច្ចេកទេសរបស់អគ្គលេខាធិការដ្ឋាននៃក.ស.វ. និងតំណាងក្រសួង ស្ថាប័នពាក់ព័ន្ធ តាមរយៈប្រព័ន្ធហ្ស៊ូម។ ការវិភាគនេះផ្អែកលើទិន្នន័យព័ត៌មាន ដែលទទួលបានពីក្រសួង ស្ថាប័នពាក់-ព័ន្ធ ព្រមទាំងមតិយោបល់ពីអង្គប្រជុំទាំងមូល។

១. ស្ថានភាពសន្ទស្សន៍ថ្លៃទំនិញប្រើប្រាស់និងអត្រាប្តូរប្រាក់

➡ នាត្រីមាសទី៣ ឆ្នាំ២០២២ សន្ទស្សន៍ថ្លៃទំនិញប្រើប្រាស់ថយចុះ ១,០% ធៀបនឹងត្រីមាសមុន ប៉ុន្តែកើនឡើង៤,៩% ធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន។

តារាង១.១. បម្រែបម្រួលថ្លៃធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុនសម្រាប់ក្រុមទំនិញនិងមុខទំនិញមួយចំនួន

ក្រុមទំនិញ:		*មុខទំនិញ:*	
ការដឹកជញ្ជូន	+៧,២%	ប្រេងម៉ាស៊ូត	+៣៨,៥%
ភោជនីយដ្ឋាន	+៧,២%	ឧស្ម័ន	+១៦,៧%
សំលៀកបំពាក់ និងស្បែកជើង	+៦,៥%	ប្រេងសាំង	+១៣,៦%
ការកម្សាន្ត និងវប្បធម៌	+៦,៣%	ផ្លែឈើ	+៧,៣%
ផ្ទះសំបែង ទឹក អគ្គិសនី ឧស្ម័ន និងឥន្ទនៈផ្សេងទៀត	+៥,១%	បន្លែ	+៧,២%
ម្ហូបអាហារ	+៤,៧%	សាច់គោ	+៥,៧%
គ្រឿងសង្ហារឹម និងសម្ភារៈប្រើប្រាស់	+៣,៥%	ត្រីស្រស់	+៤,៥%
ទំនិញ និងសេវាកម្មផ្សេងៗ	+២,៩%	សាច់មាន់	+៤,៤%
សុខាភិបាល	+១,៧%	សាច់ជ្រូក	+៣,៦%

* ការវិភាគជាសំណេរដកស្រង់ចេញពីទិន្នន័យសំខាន់ៗប៉ុណ្ណោះ មិនគ្រប់ដណ្តប់តួលេខទាំងអស់ទេ (មើលតារាងភ្ជាប់មកជាមួយ)។
* ដើម្បីមានសង្គតិភាពក្នុងការប្រើប្រាស់លេខខ្មែរ និងអន្តរជាតិ សញ្ញាក្បៀសនៅក្នុងអត្ថបទ តាងឲ្យទសភាគ។ ប៉ុន្តែក្នុងតារាងលេខ (Excel) សញ្ញាក្បៀសតាងឲ្យខ្ទង់ពាន់ ឯសញ្ញាចុចជាទសភាគវិញ។

តារាង១.២. អត្រាប្តូរប្រាក់

បរិយាយ	*ត្រីមាសទី៣ ២០២២*	*ត្រីមាសទី២ ២០២២*	*ត្រីមាសទី៣ ២០២១*
៛/ដុល្លារ	៤ ១១៩៛/$	៤ ០៧០៛/$	៤ ០៧៩៛/$
៛/បាត	១០៨៛/បាត	១១៦៛/បាត	១២០៛/បាត
៛/ដុង	០,១៧៣៛/ដុង	០,១៧៥៛/ដុង	០,១៧៩៛/ដុង
បាត/ដុល្លារ	៣៨,១បាត/$	៣៥,១បាត/$	៣៣,៩បាត/$
ដុង/ដុល្លារ	២៣៨២០ដុង/$	២៣ ២៤៦ដុង/$	២២ ៧៣៥ដុង/$
យ៉ន់/ដុល្លារ	៧,១យ៉ន់/$	៦,៧យ៉ន់/$	៦,៥យ៉ន់/$

២. ស្ថានភាពថវិកាជាតិ

➡យោងតាមស្ថិតិរបស់រតនាគារជាតិ អគ្គនាយកដ្ឋានគយនិងរដ្ឋាករ និងអគ្គនាយកដ្ឋានពន្ធដារក្នុងត្រីមាសទី៣ ឆ្នាំ២០២២ ថវិកាជាតិមានស្ថានភាពដូចខាងក្រោម:

ក្រាហ្វ ២.១. ចំណូលថវិកាជាតិ ឆ្នាំ ២០២០ ដល់ ២០២២ (ប៊ីលានរៀល)

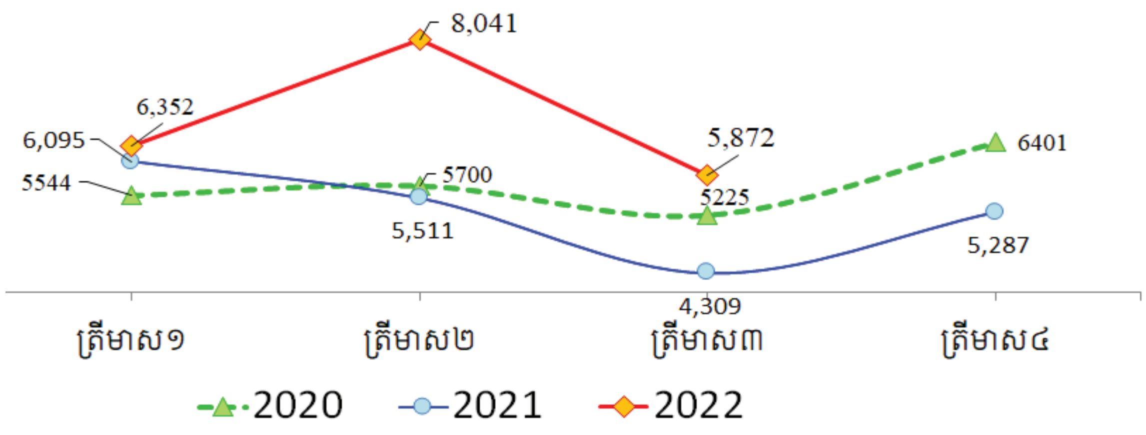

២.១. ចំណូលថវិកាជាតិ : អនុវត្តបាន៥ ៨៧២,៣ប៊ីលានរៀល គិតជាដុល្លារអាមេរិកស្មើ១ ៤៦៨,១លានដុល្លារ (*មធ្យមប្រចាំខែ៩៥,០%នៃផែនការ*) ក្នុងនោះចំណូលចរន្តចំនួន៥ ៧៧៤,០ប៊ីលានរៀល គិតជាដុល្លារអាមេរិកស្មើ១ ៤៤៣,៥ លានដុល្លារ (*មធ្យមប្រចាំខែ១០៤,២%នៃផែនការ*) និងចំណូលមូលធនចំនួន ៩៨,៤ ប៊ីលានរៀល គិតជាដុល្លារអាមេរិក ស្មើ២៤,៦លានដុល្លារ(តាមតួលេខ រតនាគារជាតិ)។

➢ សម្រាប់ត្រីមាសទី៣ឆ្នាំ២០២២នេះ ចំណូលថវិកាជាតិថយចុះ២៧,០% បើធៀបនឹងត្រីមាសមុន ប៉ុន្តែកើនឡើង៣៦,៣% ធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំ២០២១។

➢ នៅក្នុងចំណូលចរន្ត:

✓ចំណូលសារពើពន្ធមានចំនួន៦ ០០៣,៤ប៊ីលានរៀលថយចុះ១៩,៩%ធៀបនឹងត្រីមាសមុន ប៉ុន្តែកើនឡើង៣០,៨% ធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន(តាមតួលេខអគ្គនាយកដ្ឋានពន្ធដារនិងអគ្គនាយកដ្ឋានគយ)។ ចំណែកតាមតួលេខរតនាគារជាតិ ចំណូលសារពើពន្ធមានចំនួន៥២០០,០ប៊ីលានរៀលថយចុះ២៥,៤% ធៀបនឹងត្រីមាសមុន ប៉ុន្តែកើនឡើង៣០,៣%ធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន។

✓ចំណូលមិនមែនសារពើពន្ធមានចំនួន៥៧៤,០ប៊ីលានរៀលកើនឡើង៣៩,៥% ធៀបនឹងត្រីមាសមុន និងកើនឡើង៩៨,៦%ធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន(តាមតួលេខរតនាគារជាតិ)។

តារាង២.១. មុខចំណូលមួយចំនួនក្នុងចំណូលសារពើពន្ធ និងចំណូលមិនមែនសារពើពន្ធ (តួលេខ រតនាគារជាតិ)

ចំណូលសារពើពន្ធ (ក្នុងរង់ក្រចក: បម្រែបម្រួលធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន)		**ចំណូលមិនមែនសារពើពន្ធ** (ក្នុងរង់ក្រចក:បម្រែបម្រួលធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន)	
➢ ពន្ធ និងអាករគយ: +៧,០% (អគ្គនាយកដ្ឋានគយ និងរដ្ឋាករ)	(+៣៩,០%)	➢អាជ្ញាបណ្ណក្នុងស្រុក : +៨១៥,៤%	(+០,៤%)
➢ ចំណូលពន្ធដារ: -៣៧,០% (អគ្គនាយកដ្ឋានពន្ធដារ)	(+២២,៩%)	➢កម្រៃការគ្រប់គ្រងនិងទិដ្ឋាការនាំចេញ: +១១៣,៧%	(+៨៦,២%)
		➢សម្បទានរ៉ែ: +០,៧%	(+២៧,៣%)
		➢អាកាសចរណ៍ស៊ីវិល: +២១១,៦%	(+៣៨៥,៦%)
		➢ប្រៃសណីយ៍និងទូរគមនាគមន៍: +២៣,៨%	(+២៧៦,២%)

២.២. ចំណាយថវិកាជាតិ : អនុវត្តបាន៥ ៤៣៣,២ប៊ីលានរៀល គិតជាដុល្លារអាមេរិកស្មើ១ ៣៥៨,៣លានដុល្លារ(*មធ្យមប្រចាំខែ៨១%នៃផែនការ*) ក្នុងនោះ ចំណាយចរន្តចំនួន៤ ១៦១,៨ប៊ីលានរៀល គិតជាដុល្លារអាមេរិកស្មើ១ ០៤០,៤លានដុល្លារ(*មធ្យមប្រចាំខែ៨៧% នៃផែនការ*) និងចំណាយមូលធនមានចំនួន១ ២៧១,៤ ប៊ីលានរៀល គិតជាដុល្លារអាមេរិក ស្មើ ៣១៧,៨ លានដុល្លារ(តាមតួលេខ រតនាគារជាតិ)។

ក្រាហ្វ២.២. ចំណាយថវិកាជាតិ ឆ្នាំ ២០២០ ដល់ ២០២២ (ប៊ីលានរៀល)

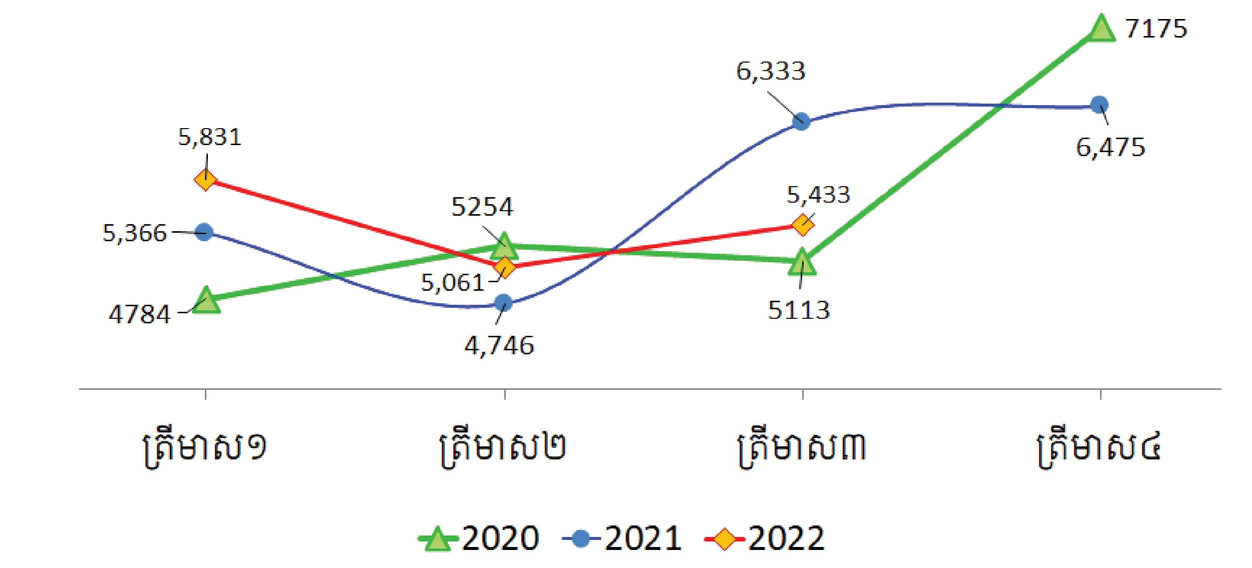

➢ចំណាយថវិកាជាតិកើនឡើង៧,៣%ធៀបនឹងត្រីមាសមុន ប៉ុន្តែថយចុះ១៤,២%ធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន។ ក្នុងនោះចំណាយចរន្តកើនឡើង១២,១% ធៀបនឹងត្រីមាសមុន ប៉ុន្តែថយចុះ៨,៩%ធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន។

២.៣. សមតុល្យថវិកាជាតិ : ថវិកាជាតិនាត្រីមាសទី៣នេះ មានអតិរេកចំនួន៤៣៩,២ប៊ីលានរៀល គិតជាដុល្លារអាមេរិក ស្មើ១០៩,៨លានដុល្លារ (តួលេខរតនាគារជាតិ)។

៣. ស្ថានភាពរូបិយវត្ថុនិងអត្រាការប្រាក់

➡ស្ថានភាពរូបិយវត្ថុ ក្នុងត្រីមាសទី៣ ឆ្នាំ២០២២មានលក្ខណៈដូចខាងក្រោម:

➢ រូបិយវត្ថុ M_2 មានចំនួន១៦៩ ៤០៣,៦ ប៊ីលានរៀល មានការកើនឡើង១,៤% ធៀបនឹងខែមុន និងកើនឡើង១០,៨%ធៀបនឹងខែដូចគ្នាឆ្នាំមុន។ **ការកើនឡើង** M_2 ក្នុងត្រីមាសនេះ ជារួមបណ្តាលមកពី ការកើនឡើងនៃរូបិយវត្ថុក្រៅគ្រឹះស្ថានទទួលប្រាក់បញ្ញើ ១,០% ។

ក្រាហ្វ៣.១. សមាសធាតុរូបិយវត្ថុត្រីមាសទី៣ ឆ្នាំ២០២២ និង២០២១

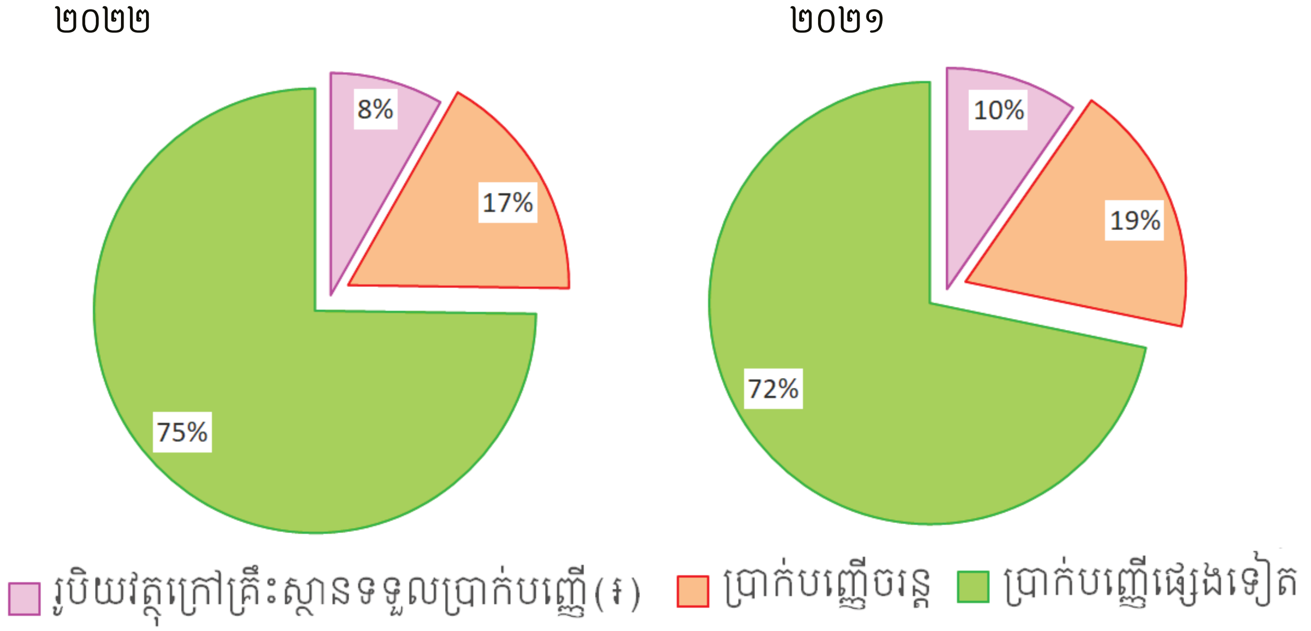

➢ក្នុងត្រីមាសនេះ ប្រាក់រៀលនៅក្នុង និងក្រៅគ្រឹះស្ថានទទួលប្រាក់បញ្ញើរមានចំនួន១៦,៥% និងប្រាក់បញ្ញើជារូបិយបណ្ណមានចំនួន៨៣,៥% នៃរូបិយវត្ថុM_2។

តារាង៣.១. សមាមាត្រចំនួនប្រាក់រៀល នៅក្នុងរូបិយវត្ថុ M_2 ឆ្នាំ២០២២

	មករា	កុម្ភៈ	មីនា	មេសា	ឧសភា	មិថុនា	កក្កដា	សីហា	កញ្ញា	តុលា	វិច្ឆិកា	ធ្នូ
ប្រាក់រៀលសរុបនៅក្នុងនិងក្រៅស្ថាប័នទទួលប្រាក់បញ្ញើ	១៦,៤%	១៦,៧%	១៦,៦%	១៦,៥%	១៦,១%	១៥,៩%	១៦,២%	១៦,៣%	១៦,៥%			
រូបិយបណ្ណបរទេសនៅក្នុងធនាគារ	៨៣,៦%	៨៣,៣%	៨៣,៤%	៨៣,៥%	៨៣,៩%	៨៤,១%	៨៣,៨%	៨៣,៧%	៨៣,៥%			

ក្រាហ្វ៣.២.បម្រែបម្រួលរូបិយវត្ថុក្នុងត្រីមាសទី៣ ឆ្នាំ២០២២

(ក្នុងវង់ក្រចកជាបម្រែបម្រួលធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន)

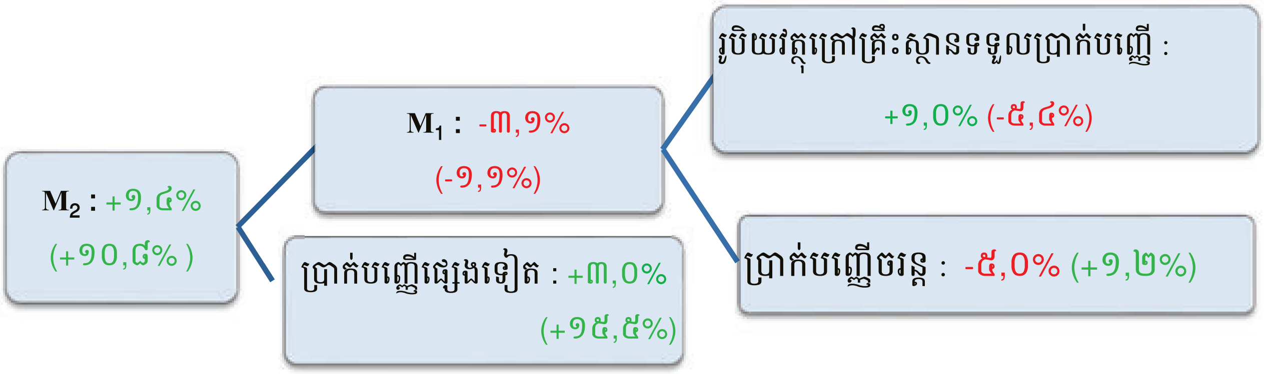

តារាង៣.៣.ការផ្តល់ឥណទាននិងអត្រាការប្រាក់ប្រចាំត្រីមាស

បរិយាយ	ត្រីមាសទី៣ ២០២២	ត្រីមាសទី២ ២០២២	ត្រីមាសទី៣ ២០២១
ឥណទានផ្តល់ដោយធនាគារពាណិជ្ជ(ប៊ីលានរៀល) ក្នុងនោះ ជារៀល	១៨៨ ៨៤៩,៩ ២០ ៥១៣,៣	១៨០ ២៨៩,៨ ១៩ ៨៤៤,១	១៥១ ៧០៧,០ ១៦ ៧២០,១
ឥណទានផ្តល់ដោយគ្រឹះស្ថានមីក្រូហិរញ្ញវត្ថុ (ប៊ីលានរៀល)	៣៧ ៧២៤,៦	៣៥ ៧៣០,៤	៣៣ ៤១៧,៨
បញ្ញើជារៀលនៅធនាគារពាណិជ្ជ	៥,៩%	៥,៨%	៤,៣%
បញ្ញើជាដុល្លារនៅធនាគារពាណិជ្ជ	៤,៧%	៤,២%	៣,៥%
កម្ចីជារៀលនៅធនាគារពាណិជ្ជ	១១,៥%	១១,០%	១០,៦%
កម្ចីជាដុល្លារនៅធនាគារពាណិជ្ជ	១០,៨%	៨,២%	៨,៦%
កម្ចីជារៀលនៅហត្ថាកសិករ	១៨,០%	១៧,២%	១៧,៩%
កម្ចីជារៀលនៅអម្រឹត	១៧,៥%	១៧,៦%	១៨,០%
កម្ចីជារៀលនៅប្រាសាក់	១៦,២%	១៦,៨%	១៥,៨%

៤. ស្ថានភាពកសិកម្ម ឧស្សាហកម្ម ថាមពល សេវាកម្ម និងទេសចរណ៍

➡ក្នុងត្រីមាសទី៣ ឆ្នាំ២០២២ ស្ថានភាពផលិតកម្មមានលក្ខណៈដូចខាងក្រោម:

➢**កសិកម្ម**:

✓នេសាទសម្រេចបាន២០៧,៨ពាន់តោនកើនឡើង១២,០%ធៀបនឹងត្រីមាសមុន និងកើនឡើង១៧,៨% ធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន។

➢**រ៉ែ និងថាមពល**:

✓អគ្គិសនីសរុបផ្គត់ផ្គង់ដោយអគ្គិសនីកម្ពុជាមានចំនួន៣ ៧៣៣,៤GWh មានការថយចុះ១,៥%ធៀបនឹងត្រីមាសមុន ប៉ុន្តែ កើនឡើង១១,៧%ធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន។ ក្នុងនោះ៖

- អគ្គីសនីផ្គត់ផ្គង់ដោយវារីអគ្គិសនីមានចំនួន៣១០៦,៤GWh (ស្មើ៨៣,២%នៃអគ្គិសនីសរុបផ្គត់ផ្គង់ដោយអគ្គិសនីកម្ពុជា) មានការកើនឡើង៣៩,១%ធៀបនឹងត្រីមាសមុន និងកើនឡើង១៩,២%ធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន។
- អគ្គីសនីផ្គត់ផ្គង់ដោយធ្យូងថ្មមានចំនួន២០៨,១GWh (ស្មើ៥,៦%នៃអគ្គិសនីសរុបផ្គត់ផ្គង់ដោយអគ្គិសនីកម្ពុជា) មានការថយចុះ៦៥,០%ធៀបនឹងត្រីមាសមុន និងថយចុះ៥៣,៣%ធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន។
- អគ្គីសនីផ្គត់ផ្គង់ដោយថាមពលពន្លឺព្រះអាទិត្យ(Solar) មានចំនួន១៥៥,៩GWh (ស្មើ៤,២%នៃអគ្គិសនីសរុបផ្គត់ផ្គង់ដោយអគ្គិសនីកម្ពុជា) មានការថយចុះ៧,៥%ធៀបនឹងត្រីមាសមុន ប៉ុន្តែកើនឡើង១,៩%ធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន។
- អគ្គិសនីដែលនាំចូលពីប្រទេសជិតខាងដោយEDCមានចំនួន២៥២,៩GWh (ស្មើ៦,៨%នៃអគ្គិសនីសរុបផ្គត់ផ្គង់ដោយអគ្គិសនីកម្ពុជា) មានការថយចុះ៦៤,៥%ធៀបនឹងត្រីមាសមុន ប៉ុន្តែកើនឡើង១០១,៥% ធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន។

- និងអគ្គិសនីផ្គត់ផ្គង់ដោយប្រភពផ្សេងទៀតមានចំនួន១០,១GWh (ស្មើ០,៣%នៃអគ្គិសនីសរុបផ្គត់ផ្គង់ដោយអគ្គិសនីកម្ពុជា)មានការថយចុះ៨៧,៨%ធៀបនឹងត្រីមាសមុន និងថយចុះ១២,៦%ធៀបនឹងខែដូចគ្នាឆ្នាំមុន។

➢ផលិតកម្មស៊ីម៉ង់ត៍មានចំនួន២ ០១៣,១ពាន់តោន មានការថយចុះ៨,៤%ធៀបនឹងត្រីមាសមុន និងថយចុះ១០,៥%ធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន។

➢**ឧស្សាហកម្ម**:

តារាង៤.១. ការចុះបញ្ជីរោងចក្រ និងឧស្សាហកម្មធុនតូច និងសិប្បកម្ម នៅក្រសួងឧស្សាហកម្ម

ប្រភេទ	*ចំនួន — ត្រីមាសទី៣ ២០២២*	*ចំនួន—ត្រីមាសទី២ ២០២២*	*ចំនួន—ត្រីមាសទី៣ ២០២១*
▪រោងចក្រថ្មីដែលបានចុះបញ្ជី	៥២	៤២	៤៦
▪ ចំនួនរោងចក្រសរុបដែលមានក្នុងបញ្ជី	១ ៩៦២	១ ៩៣៣	១ ៨៤៣
▪ ឧស្សាហកម្មធុនតូចនិងសិប្បកម្ម (បើកថ្មី)	២៩០	១៨៨	៣៣៩
▪ឧស្សាហកម្មធុនតូច និងសិប្បកម្ម (បន្ត)	៣៥៨	២៣១	៣៦៣

➢**សំណង់** (ការអនុញ្ញាត):

✓សំណង់អនុញ្ញាតឲ្យសាងសង់មានចំនួន១ ៩៧២,៣ ពាន់ម^2 មានការកើនឡើង២០,០%ធៀបនឹងត្រីមាសមុន ប៉ុន្តែថយចុះ៥៧,៨%ធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន។ បើគិតជាសាច់ប្រាក់ស្មើនឹង៧៤០,៤លានដុល្លារ មានការកើនឡើង១៥,៦%ធៀបនឹងត្រីមាសមុន ប៉ុន្តែថយចុះ៦០,៧%បើធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន។ ក្នុងនោះប្រភេទសំណង់ចម្បងៗមាន:

តារាង៤.២. សំណង់អនុញ្ញាតតាមប្រភេទផ្សេងៗ

បរិយាយ	*ពាន់ម^2 — ត្រីមាសទី៣ ២០២២*	*ពាន់ម^2 —ត្រីមាសទី២ ២០២២*	*ពាន់ម^2 —ត្រីមាសទី៣ ២០២១*
▪ លំនៅឋាន	១ ០៦៧,៩	១ ០៣៣,០	២ ៨៦៥,៧
▪ ឧស្សាហកម្ម	៥៦៦,៦	៣៩៦,៤	៩៣៣,៤
▪ពាណិជ្ជកម្ម	១១៩,៧	១២៥,៨	៥០៨,៣
▪ ទេសចរណ៍	៥,៨	៣៤,៦	២៦៩,៤
▪ផ្សេងៗ	០,០	០,០	០,០
អនុញ្ញាតសរុប	១ ៩៧២,៣	១ ៦៤៤,០	៤ ៦៧៣,៥

✓ដូច្នេះសំណង់អនុញ្ញាតដែលពេញនិយមនាត្រីមាសនេះគឺលំនៅឋាន៥៤,១% និងឧស្សាហកម្ម២៨,៧%នៃផ្ទៃក្រឡាសរុប។

➢**សេវាកម្ម**

តារាង៤.៣.ការចុះបញ្ជីនិងលុបចេញពីបញ្ជី នៅក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម

ប្រភេទ	*ចំនួន — ត្រីមាសទី៣ ២០២២*	*ចំនួន—ត្រីមាសទី២ ២០២២*	*ចំនួន—ត្រីមាសទី៣ ២០២១*
ក្រុមហ៊ុនដែលបានចុះបញ្ជីពាណិជ្ជកម្ម	១ ៣៦០	១ ០៩២	១ ២៩២
ក្រុមហ៊ុនត្រូវបានលុបចេញពីបញ្ជីពាណិជ្ជកម្ម	២៣២	១៤៧	១៦២
សហគ្រាសដែលបានចុះបញ្ជីពន្ធដារ	១ ៦៤២	១ ៥៦៣	១ ៥៩៣
ការស្នើសុំលិខិតអនុញ្ញាត ឬអជ្ញាប័ណ្ណតាមប្រព័ន្ធអេឡិចត្រូនិច	៦ ២០៧	៩	-
ក្នុងនោះ លិខិតអនុញ្ញាតសម្រាប់រូបវន្តបុគ្គល	៥ ៥៧៧	១	-

➢ការងារ

តារាង៤.៤. ការស្វែងរកការងារនិងទទួលបានការងារ

ប្រភេទ	នាក់–ត្រីមាសទី៣ ២០២២	នាក់–ត្រីមាសទី២ ២០២២	នាក់–ត្រីមាសទី៣-២០២១
អ្នកចុះឈ្មោះស្វែងរកការងារ (ទីភ្នាក់ងារជាតិមុខរបរនិងការងារ)	២ ៦៥៣	៥៩៣	៧៧៣
អ្នកទទួលបានការងារធ្វើតាមរយៈ ក្រសួងការងារ និងបណ្តុះបណ្តាលវិជ្ជាជីវៈ និងទីភ្នាក់ងារជ្រើសរើសឯកជន	១៥១ ៣៧៨	៩៤ ៥៤៥	៣៦ ៧៨១
អ្នកទទួលបានការងារក្នុងប្រទេស	១៤១ ២៦៦	៨៧ ២៦៣	៣៦ ៤៤៨
អ្នកទទួលបានការងារក្រៅប្រទេស	១០ ១១២	៧ ២៨២	៣៣៣

➢ វិនិយោគ

តារាង**៤.៥**.គម្រោងវិនិយោគអនុញ្ញាតដោយ ក.អ.ក. (ថ្មីនិងពង្រីក)

ប្រភេទ	ត្រីមាសទី៣ ២០២២	ត្រីមាសទី២ ២០២២	ត្រីមាសទី៣ ២០២១
អនុញ្ញាតសរុប (លានដុល្លារ)	៤៦០,៨	៤៧៨,២	៣៨៩,១
វិស័យកសិកម្មនិងកសិឧស្សាហកម្ម	០,០	៣៨,៨	២៧,៥
វិស័យឧស្សាហកម្ម (ក្នុងវង់ក្រចកជាតួលេខនៃតំបន់សេដ្ឋកិច្ចពិសេស)	៣៦១,៥ (១៩៤,៥)	៤២៦,៧ (៥៩,១)	២៨៩,៥ (៨២,៧)
វិស័យទេសចរណ៍	៣៥,៣	០,០	០,០
វិស័យហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធនិងផ្សេងៗ	៦៤,០	១២,៧	៧២,១
ចំនួនគម្រោង ថ្មីនិងពង្រីក (ចំនួន)	៥២	៥១	៤៧
បង្កើតការងារ (ពាន់នាក់)	៤០,៦	៣៣,៦	៣៥,៥

➢**ទំនិញឆ្លងកាត់កំពង់ផែ**(សរុប២កំពង់ផែ) មានចំនួន ២ ២៧៤,៦ ពាន់តោន មានការថយចុះ២១,៣%ធៀបនឹងត្រីមាសមុននិងមានការថយចុះ១៥,៩%ធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន។ក្នុងនោះ:

តារាង**៤.៦**.ទំនិញឆ្លងកាត់កំពង់ផែផ្សេងៗ (ក្នុងវង់ក្រចក: បម្រែបម្រួលធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន)

កំពង់ផែភ្នំពេញ: -១៧,២%	(-៣២,៩%)
កំពង់ផែកំពង់សោម: -២២,៨%	(-៦,៣%)

➢ការចុះបញ្ជី និងចរាចរណ៍

តារាង**៤.៧**.ការចុះបញ្ជីម៉ូតូ រថយន្ត និងគ្រោះថ្នាក់ចរាចរណ៍

ប្រភេទ	ចំនួន –ត្រីមាសទី៣ ២០២២	ចំនួន–ត្រីមាសទី២ ២០២២	ចំនួន–ត្រីមាសទី៣ ២០២១
ចំនួនម៉ូតូបានចុះបញ្ជី (ពាន់គ្រឿង)	៩៩,៧	១២៦,៥	៩៦,៦
ចំនួនរថយន្តគ្រប់ប្រភេទបានចុះបញ្ជី(ពាន់គ្រឿង)	២៣,៧	២០,៦	១៨,៥
ចំនួនគ្រោះថ្នាក់ចរាចរណ៍ (លើក)	៦៧៧	៧១៤	៦២៧

➢ប្រៃសណីយ៍និងទូរគមនាគមន៍

ប្រភេទ	ចំនួន	%Δ ធៀបនឹងត្រីមាសមុន	%Δ ធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន
បញ្ញើក្នុងប្រទេស(ពាន់កញ្ចប់)	២៨,២	-៤១,៧%	-២២,៩%
ក្នុងនោះទទួល	១០,២	+៦,៩%	+១២,៩%
បញ្ញើក្រៅប្រទេស(ពាន់កញ្ចប់)	៦៨,៨	-២២,៥%	-៣០,៤%
ក្នុងនោះទទួល	៤៣,៦	-២៧,២%	-៤៩,៣%
សន្ទនាទូរសព្ទក្នុងប្រទេស(ពាន់នាទី)	១ ៦៣៧,១	-១៦,៤%	-៤៨,១%
ក្នុងនោះហៅចូល	៦៨៦,១	-២៤,៥%	-៥០,៣%
សន្ទនាទូរសព្ទក្រៅប្រទេស(ពាន់នាទី)	៤ ០៩១,០	+១១,៤%	-២១,៥%
ក្នុងនោះហៅចូល	៤ ០២៣,៨	+១១,៥%	-២១,៣%

➢ ការធ្វើដំណើរតាមផ្លូវអាកាស វប្បធម៌ និងទេសចរណ៍

តារាង៤.៨.អ្នកដំណើរតាមផ្លូវអាកាស វប្បធម៌ និងទេសចរណ៍

ប្រភេទ	ចំនួន(ពាន់នាក់)	%Δ ធៀបនឹងត្រីមាសមុន	%Δ ធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន
ភ្ញៀវអន្តរជាតិចូលទស្សនាសារមន្ទីរជាតិ	១២,២	+៦៧,៩%	-
ភ្ញៀវទេសចរបរទេសទិញប័ណ្ណទស្សនាអង្គរ	៧៤,២	+៨៤,៨%	កើនគំហុគ
ភ្ញៀវទេសចរចូលទស្សនា រមណីយដ្ឋានព្រះវិហារ	១៤,៩	-៦០,២%	+៧២៨,២%
អ្នកដំណើរតាមផ្លូវអាកាស (ក្នុងស្រុក)	២៨,២	+៣៤,៤%	កើនគំហុគ
អ្នកដំណើរតាមផ្លូវអាកាស (អន្តរជាតិ)	៧០៣,៩	+៥៥,៦%	កើនគំហុគ
ទំនិញដឹកជញ្ជូនតាមផ្លូវអាកាស (ពាន់តោន)	១៣,១	-៧,៦%	-៤១,៥%
ចំនួនទេសចរជាតិចេញក្រៅប្រទេស	៣៥៩,៣	+១៧៧,៤%	កើនគំហុគ
ចំនួនទេសចរផ្ទៃក្នុង	២ ៦៤៧,១	-៣២,៦%	+៤៥៥,០%
ចំនួនទេសចរអន្តរជាតិមកព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា	៧៥៩,០	+១១៨,៦%	កើនគំហុគ
✓ តាមផ្លូវអាកាស	២២៨,៣	+៤៨,៥%	កើនគំហុគ
✓ តាមផ្លូវគោក និងទឹក	៥៣០,៨	+១៧៤,២%	កើនគំហុគ

៥. ស្ថានភាពពាណិជ្ជកម្ម

➡ពីប្រភពអគ្គនាយកដ្ឋានគយនិងរដ្ឋាករ **ការនាំចូល**នាត្រីមាសទី៣ ឆ្នាំ២០២២ មានចំនួន ៣០ ៣៩២,៣ ប៊ីលានរៀល (ស្មើនឹង ៧ ៥៩៨,១លានដុល្លារ) ថយចុះ២,៨%ធៀបនឹងត្រីមាសមុន ប៉ុន្តែកើនឡើង១០,០% ធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន ក្នុងនោះ៖

តារាង៥.១.បម្រែបម្រួលនៃការនាំចូលមុខទំនិញមួយចំនួន

ទំនិញ	%∆ ធៀបនឹងត្រីមាសមុន	%∆ ធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន
ប្រេងសាំង	-៤,៦%	+២៨,៦%
ប្រេងម៉ាស៊ូត	+៦,០%	-១៣,១%
ឧស្ម័ន	+៨,៤%	+២៦,៧%
អគ្គិសនីនាំចូលដោយ EDC	-៦៤,៥%	+១០១,៥%
ដែកសំណង់	-១៣,៥%	+១៧,៣%
ស៊ីម៉ង់ត៍	-៥៥,០%	-៤៤,៧%
ជីកសិកម្ម	-២៤,៥%	-៣៤,៨%
នាំចូលរបស់ស្ថានទូតមិនធ្វើអាជីវកម្ម	-៥៤,៨%	-៦៩,៩%
រថយន្តសរុប (ប៊ី.ល.រ)	+៣២,០%	+៨៤,៦%
រថយន្តសរុប (គ្រឿង)	+២៥,៩%	+១០៧,៨%
ត្រាក់ទ័រនិងគោយន្ត(គ្រឿង)	-២៧,៧%	-២៧,២%
ស្រូវសាលី	-២១,៣%	+៤៣,១%
អង្ករ	+២២,១%	+៣១,៤%
ផ្លែឈើនិងបន្លែ	-៣៨,០%	-៤៤,៧%
ថ្នាំកសិកម្ម	-៣៤,៦%	-១,៨%
នាំចូលក្នុងក្របខណ្ឌច្បាប់វិនិយោគ	-១៤,៦%	-៧,០%

➡ **ការនាំចេញ** នាត្រីមាសទី៣ ឆ្នាំ២០២២មានចំនួន**២២ ៩៥៨,៤**ប៊ីលានរៀល ស្មើនឹង**៥ ៧៣៩,៦**លានដុល្លារ ស.រ.អា. (**៧៥,៥**% នៃការនាំចូល) កើនឡើង៨,៤% ធៀបនឹងត្រីមាសមុននិងកើនឡើង៤,៨%ធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន។

តារាង៥.២.បម្រែបម្រួលនៃការនាំចេញមុខទំនិញមួយចំនួន

ទំនិញ	%∆ ធៀបនឹងត្រីមាសមុន	%∆ ធៀបនឹងត្រីមាសដូចគ្នាឆ្នាំមុន
ផលិតផលឈើកែច្នៃ	-៤,១%	-៤៩,២%
វាយនភណ្ឌនិងស្បែកជើង	+៩,៨%	+៥,៦%
អង្ករ	-២០,៧%	+១,៦%
ផលិតផលនេសាទ	+១,២%	-៧,៣%
កៅស៊ូ	+២៧,០%	-១០,៥%

១- តើថ្នាក់ដឹកនាំ CPC ថ្មីមានទស្សនៈយ៉ាងណា ចំពោះការប្តេជ្ញាចិត្តរបស់ចិនចំពោះពិភពលោក?

គ្រប់ភ្នែកទាំងអស់ គឺនៅលើប្រទេសចិន ខណៈដែលមេដឹកនាំថ្មីនៃបក្សកុម្មុយនិស្តចិន (CPC) ដែលជាគណបក្សគ្រប់គ្រងលទ្ធិម៉ាក្សនិយមដ៏ធំបំផុតរបស់ពិភពលោកបានបង្ហាញខ្លួនជាលើកដំបូងកាលពីថ្ងៃអាទិត្យនៅទីក្រុងប៉េកាំង។

លោក Xi Jinping បានប្រាប់អ្នកសារព័ត៌មាននៅមហាសាលប្រជាជនថា "ខ្ញុំត្រូវបានជ្រើសរើសជាអគ្គលេខាធិការ CPC ឡើងវិញ" ។

ការបង្ហាញសមាជិកថ្មីចំនួនប្រាំមួយរូបទៀតនៃគណៈកម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍នៃការិយាល័យនយោបាយនៃគណៈកម្មាធិការមជ្ឈិម CPC ទី 20 - Li Qiang, Zhao Leji, Wang Huning, Cai Qi, Ding Xuexiang និង Li Xi - ទៅកាន់អ្នកសារព័ត៌មាន លោក Xi បានប្តេជ្ញាថា ពួកគេនឹងធ្វើការឧស្សាហ៍ព្យាយាមក្នុងការអនុវត្តភារកិច្ចរបស់ខ្លួនដើម្បីបញ្ជាក់ថា សក្តិសមនៃការទុកចិត្តរបស់បក្សនិងប្រជាជន។

ដោយសង្កត់ធ្ងន់ថា ពិភពលោកកំពុងជួបបញ្ហាប្រឈមដែលមិនធ្លាប់មាន ពីមុនមក លោក Xi បានគូសបញ្ជាក់ពីការប្តេជ្ញាចិត្តរបស់ប្រទេសចិនចំពោះសហគមន៍ពិភពលោក។ " យើងនឹងធ្វើការជាមួយប្រជាជននៃប្រទេសដទៃទៀតដើម្បីដណ្តើមយកតម្លៃរួមរបស់មនុស្សជាតិ នៃសន្តិភាព ការអភិវឌ្ឍន៍ យុត្តិធម៌ លទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ និងសេរីភាព ដើម្បីការពារសន្តិភាពពិភពលោក និងលើកកម្ពស់ការអភិវឌ្ឍជាសកល ហើយបន្តលើកកម្ពស់ការកសាងសហគមន៍មនុស្សជាមួយនឹងអនាគតរួមគ្នា។" លោក Xi កាលពីថ្ងៃអាទិត្យ បានសង្កត់ធ្ងន់ម្តងទៀតអំពីសារៈសំខាន់ នៃទស្សនវិជ្ជាអភិបាលកិច្ចដែលផ្តោតលើប្រជាជនដែលស្របតាមស្មារតីនៃ CPC ។

លោក Xi បានសង្កត់ធ្ងន់ថា " បក្សគួរតែធ្វើសកម្មភាពដើម្បីប្រជាជនជានិច្ច ហើយពឹងផ្អែកលើប្រជាជនក្នុងដំណើរឆ្ពោះទៅមុខ " ដោយបន្ថែមថា CPC នឹងមិនរងការភ័យខ្លាចដោយខ្យល់បក់ខ្លាំង ទឹកបក់បោក ឬព្យុះដ៏គ្រោះថ្នាក់នោះទេ ត្បិតប្រជាជនតែងតែមានខ្នងបង្អែក ផ្តល់កម្លាំងចិត្ត និងទំនុកចិត្ត។

ក្នុងទស្សវត្សមុននេះក្រៅពីការលុបបំបាត់ភាពក្រីក្រខ្លាំង ប្រទេសចិនបានមើលឃើញពីភាពប្រសើរឡើងជុំវិញជីវិតរបស់ប្រជាជន។

អាយុកាលជាមធ្យមរបស់ប្រទេសចិន បានឈានដល់ 78.2 ឆ្នាំ ប្រាក់ចំណូលប្រចាំឆ្នាំសម្រាប់មនុស្សម្នាក់ៗរបស់ពួកគេបានកើនឡើងដល់35,100 យន់ (ប្រហែល 4,938 ដុល្លារ) ពី 16,500 យន់ ហើយការងារនៅទីក្រុងជាង13លានត្រូវបានបង្កើតឡើងជារៀងរាល់ឆ្នាំជាមធ្យមក្នុងរយៈពេល 10 ឆ្នាំកន្លងមក នេះរបាយការណ៍របស់លោក Xi ទៅកាន់សមាជជាតិ CPC លើកទី 20។

ប្រទេសចិនដែលបានសាងសង់ប្រព័ន្ធអប់រំ សន្តិសុខសង្គម និងថែទាំសុខភាពដ៏ធំបំផុតនៅលើពិភពលោកបានបោះជំហានជាប្រវត្តិសាស្ត្រក្នុងការធ្វើឱ្យការអប់រំមានជាសកលដោយនាំឱ្យមនុស្សចំនួន 1.04 ពាន់លាននាក់ ស្ថិតនៅក្រោមការធានារ៉ាប់រងលើអាយុចាស់ជាមូលដ្ឋាន និងធានាការធានារ៉ាប់រងសុខភាពជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ 95 ភាគរយ នៃចំនួនប្រជាជន។

លើសពីនេះ លំនៅឋានជាង 42 លានយូនីតនៅក្នុងតំបន់ទីក្រុងដែលដួលរលំ និងផ្ទះនៅជនបទ

ជាង 24 លានខ្នងត្រូវបានសាងសង់ឡើងវិញ ដែលបណ្តាលឱ្យមានភាពប្រសើរឡើងគួរឱ្យកត់សម្គាល់នៃលក្ខខណ្ឌលំនៅដ្ឋានទាំងនៅក្នុងទីក្រុង និងជនបទ។

លោក Xi បានសង្កត់ធ្ងន់កាលពីថ្ងៃអាទិត្យថា "ការយកអាទិភាពរបស់ពួកគេជារបស់យើង និងធ្វើតាមបំណងប្រាថ្នារបស់ពួកគេ យើងនឹងបន្តការខិតខំប្រឹងប្រែងដើម្បីប្រែក្លាយសេចក្តីប្រាថ្នាសម្រាប់ជីវិតកាន់តែប្រសើរឡើងឱ្យក្លាយជាការពិត"។ ទំនើបភាវូបនីយកម្មរបស់ចិនដែលជាពាក្យគន្លឹះកំណត់ដំណើររបស់ប្រទេសចិនឆ្ពោះទៅរកការស្តារឡើងវិញជាតិដែលជាពាក្យគន្លឹះនៅក្នុងរបាយការណ៍ ទៅកាន់សមាជជាតិ CPC លើកទី 20 បានជំរុញឱ្យមានការពិភាក្សាយ៉ាងក្តៅគគុកទាំងក្នុងស្រុក និងក្រៅប្រទេស។

វាមានជាគុទូទៅសម្រាប់ដំណើរការទំនើបកម្មនៃប្រទេសទាំងអស់ ប៉ុន្តែសំខាន់ជាងនេះទៅទៀតវាមានបរិបទរបស់ចិន។ដូចដែលរបាយការណ៍បាននិយាយថា វាគឺជាទំនើបកម្មនៃចំនួនប្រជាជនដ៏ច្រើនភាពរុងរឿងរួមសម្រាប់ទាំងអស់គ្នាការរីកចម្រើនខាងសម្ភារៈ និងសីលធម៌ ភាពសុខដុមរមនារវាងមនុស្សជាតិនិងធម្មជាតិ និងការអភិវឌ្ឍន៍ដោយសន្តិភាព។

លោក Xi បានប្រាប់អ្នកសារព័ត៌មានកាលពីថ្ងៃអាទិត្យថា ប្រទេសចិនដែលមានការរីកចម្រើននឹងបង្កើតឱកាសជាច្រើនទៀតសម្រាប់ពិភពលោក។ លោកបានសង្កត់ធ្ងន់ថា ប្រទេសចិននឹងមានភាពខ្ជាប់ខ្ជួនក្នុងការធ្វើកំណែទម្រង់ស៊ីជម្រៅ និងការបើកចំហរទូទាំងក្រុមប្រឹក្សាភិបាល និងក្នុងការបន្តការអភិវឌ្ឍន៍ប្រកបដោយគុណភាពខ្ពស់។

ទិន្នន័យពីការិយាល័យស្ថិតិជាតិ បានបង្ហាញថា ការរួមចំណែកជាមធ្យមរបស់ប្រទេសចិនចំពោះកំណើនសេដ្ឋកិច្ចពិភពលោកមានលើសពី30ភាគរយក្នុងអំឡុងពេល 2013-2021 ដែលជាប់ចំណាត់ថ្នាក់ទីមួយនៅទូទាំងពិភពលោក។

ប្រទេសចិនបានក្លាយជាដៃគូពាណិជ្ជកម្មដ៏សំខាន់សម្រាប់ប្រទេស និងតំបន់ជាង 140 ក្នុងរយៈពេលមួយទសវត្សរ៍កន្លងមកនេះ ដែលនាំមុខពិភពលោកក្នុងទំហំពាណិជ្ជកម្មសរុបនៃទំនិញ។

ទោះបីជាមានការរាតត្បាតនៃជំងឺកូវីដ-១៩ក៏ដោយ ប្រទេសចិននៅតែបន្តជាស្ថេរភាពនៃខ្សែច្រវាក់ផ្គត់ផ្គង់ និងឧស្សាហកម្មសកល និងជាកម្លាំងជំរុញនៃការងើបឡើងវិញនៃសេដ្ឋកិច្ចពិភពលោក។ ក្នុងឆ្នាំ 2021 តែមួយ ផលិតផលក្នុងស្រុកសរុបរបស់ប្រទេសចិនមានចំនួន 18.5 ភាគរយ នៃសេដ្ឋកិច្ចពិភពលោក។

ជាងនេះទៅទៀត ដំណើរការទំនើបភាវូបនីយកម្មរបស់ប្រទេសចិនមិនបានចំណាយលើបរិស្ថានទេ។ ប្រទេសនេះ បានកាត់បន្ថយអាំងតង់ស៊ីតេនៃការបំភាយកាបូនរបស់ខ្លួន 34.4 ភាគរយ ក្នុងរយៈពេល10ឆ្នាំចុងក្រោយនេះហើយបានសន្យាថានឹងមានការបំភាយឧស្ម័ន CO_2 ខ្ពស់បំផុតមុនឆ្នាំ2030 និងសម្រេចបាននូវអព្យាក្រឹតភាពកាបូនមុនឆ្នាំ 2060។

លោក Xi បាននិយាយថា "ដូចជាប្រទេសចិនមិនអាចអភិវឌ្ឍដោយឯកោពីពិភពលោកបាន ពិភពលោកត្រូវការប្រទេសចិនសម្រាប់ការអភិវឌ្ឍរបស់ខ្លួន" លោក Xi បាននិយាយដោយបញ្ជាក់សារជាថ្មីនូវការប្តេជ្ញាចិត្តរបស់ប្រទេសចិនថាខ្លួននឹងបើកទ្វារឱ្យកាន់តែទូលំទូលាយទៅកាន់ពិភពលោកទាំងមូល។

ដោយ នរ៉ាណាឫទ្ធិ អានន្ទជាយ៉ាត

ប្រភព៖ CGTN

២- សហប្រតិបត្តិការយោធាចិន-កម្ពុជា

ទីប្រឹក្សារដ្ឋ និងជារដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងការពារជាតិចិន លោក Wei Fenghe បាននិយាយកាលពីថ្ងៃអាទិត្យថាលោកសង្ឃឹមថាប្រទេសចិននិងកម្ពុជាអាចបង្កើនកិច្ចសហប្រតិបត្តិការយោធាដើម្បីរួមគ្នាការពារសន្តិភាព និងស្ថិរភាពក្នុងតំបន់។

លោកWeiបានអញ្ជើញជួបសំណេះសំណាលជាមួយសម្តេចតេជោ **ហ៊ុន សែន** នាយករដ្ឋមន្ត្រីនៃព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជានៅរាជធានីភ្នំពេញ។

លោក Wei បាននិយាយថា ក្នុងរយៈពេលប៉ុន្មានឆ្នាំចុងក្រោយនេះយោធាទាំងពីរបានយកឈ្នះលើឥទ្ធិពលនៃជំងឺរាតត្បាត COVID-19 ហើយបានសហការលើផ្នែកនៃការផ្លាស់ប្តូរកម្រិតខ្ពស់ការកសាងយន្តការ សមយុទ្ធ និងការបណ្តុះបណ្តាលរួមគ្នា និងការបណ្តុះទេពកោសល្យ។

រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងការពារជាតិចិនសង្ឃឹមថាយោធាទាំងពីរអាចបន្តធ្វើឱ្យស៊ីជម្រៅ និងពង្រីកទំនាក់ទំនង និងកិច្ចសហប្រតិបត្តិការ រួមចំណែកកាន់តែច្រើនក្នុងការអភិវឌ្ឍភាពជាដៃគូសហប្រតិបត្តិការយុទ្ធសាស្ត្រគ្រប់ជ្រុងជ្រោយចិន-កម្ពុជា និងរួមគ្នារក្សាសន្តិភាព និងស្ថិរភាពក្នុងតំបន់។

លោក Wei ក៏បានជម្រាបជូនសម្តេច **ហ៊ុន សែន** អំពីសមិទ្ធផលសំខាន់ៗនៃសមាជជាតិលើកទី២០ នៃបក្សកុម្មុយនិស្តចិន (CPC)។

សម្តេច **ហ៊ុន សែន** អបអរសាទរចំពោះជោគជ័យនៃសមាជជាតិ CPC លើកទី 20 និងចំពោះការបោះឆ្នោតឡើងវិញរបស់ប្រធានាធិបតី Xi ជាអគ្គលេខាធិការនៃគណៈកម្មាធិការកណ្តាល CPC ។

សម្តេចតេជោ ក៏បានថ្លែងអំណរគុណដល់យោធាចិនដែលបានគាំទ្រនិងជួយដល់យោធាកម្ពុជា ហើយសង្ឃឹមថា យោធាទាំងពីរអាចបន្តបង្កើនកិច្ចសហប្រតិបត្តិការលើវិស័យផ្សេងៗ។

ដោយសាទរចំពោះសមិទ្ធផលរបស់ប្រទេសចិនក្នុងទសវត្សរ៍កន្លងមកសម្តេចតេជោនាយករដ្ឋមន្ត្រីកម្ពុជាបានមានប្រសាសន៍ថាប្រទេសចិនក្នុងនាមជាប្រទេសដ៏សំខាន់មួយដែលមានឥទ្ធិពលខ្លាំងលើពិភពលោក រក្សាបាននូវសន្ទុះកើនឡើងដែលមិនឈប់ឈរ។

ថ្លែងក្នុងឱកាសដែលកម្ពុជាកាន់តំណែងជាប្រធានប្តូរវេននៃសមាគមប្រជាជាតិអាស៊ីអាគ្នេយ៍ (អាស៊ាន) សម្តេចតេជោ ហ៊ុន សែន មានប្រសាសន៍ថា ទំនាក់ទំនងអាស៊ាន-ចិន បានឈានដល់កម្រិតខ្ពស់គ្រប់ពេលវេលា ហើយភាគីកម្ពុជាជំរុញយ៉ាងសកម្មក្នុងការចុះហត្ថលេខាលើក្រមកូដនៃការប្រព្រឹត្ត (Code of Conduct) នៅសមុទ្រចិនខាងត្បូង ហើយសង្ឃឹមថានឹងធ្វើការជាមួយចិន ដើម្បីរួមគ្នាការពារសន្តិភាពនិងភាពស្ងប់ស្ងាត់នៅសមុទ្រចិនខាងត្បូង។

ដោយ នរ៉ាណាឫទ្ធិ អានន្ទជាយ៉ាត

ប្រភព៖ CGTN និងដោយមានការបញ្ចូលពី Xinhua

៣- ផែនការពង្រីកយោធារបស់ជប៉ុន

ថ្មីៗនេះ រដ្ឋាភិបាលជប៉ុន បានបន្តចាត់វិធានការឆ្ពោះទៅរកការធ្វើយោធាឡើងវិញ។ប្រទេសជប៉ុនកំពុងពិចារណាស្ទើរតែបីដងនៃចំនួនអង្គភាពនៅក្នុងកងកម្លាំងស្វ័យការពាររបស់ខ្លួនដែលបំពាក់ដោយសមត្ថភាព ស្ទាក់ចាប់មីស៊ីលផ្លោងនៅក្នុងប្រជុំកោះភាគនិរតីដាច់ស្រយាលរបស់ប្រទេសនេះនៅចុងឆ្នាំសារពើពន្ធឆ្នាំ២០៣១។

ក្រសួងការពារជាតិជប៉ុន កំពុងពិចារណាបង្កើតក្រុមមួយនៅក្នុងកងកម្លាំងស្វ័យការពារដីដើម្បីការពារប្រជុំកោះ Nansei ដែលរួមមានខេត្ត Okinawa និងផ្នែកខ្លះនៃ Kyushu ភាគខាងត្បូង។

នាយករដ្ឋមន្ត្រីជប៉ុន លោក Fumio Kishida បានណែនាំដល់រដ្ឋមន្ត្រីការពារជាតិ និងហិរញ្ញវត្ថុឱ្យកំណត់ថវិកាប្រមាណ ៤៣ ពាន់ពាន់លាន យ៉េនសម្រាប់ការចំណាយលើវិស័យការពារជាតិ ក្នុងរយៈពេល ៥ ឆ្នាំ ចាប់ពីសារពើពន្ធឆ្នាំ២០២៣។

ទី១:ការយល់ឃើញរបស់សាធារណជនជប៉ុនចំពោះប្រទេសចិនគឺអវិជ្ជមានជាចម្បង។ចិននិងជប៉ុនគឺជាអ្នកជិតខាងដែលមានទំនាក់ទំនងសេដ្ឋកិច្ចវប្បធម៌ និងពាណិជ្ជកម្ម។

ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ប្រទេសទាំងពីរមានភាពផ្ទុយគ្នាដ៏ស្មុគស្មាញ ដោយសារបញ្ហាប្រវត្តិសាស្ត្រនិងជាក់ស្តែងជាច្រើន។នៅពេលដែលកម្លាំងនិងឥទ្ធិពលរបស់ចិន បន្តកើនឡើងជាមួយនឹងការបញ្ច្រាសនៃតុល្យភាពអំណាច រវាងប្រទេសទាំងពីរនិងការពង្រឹងការប្រកួតប្រជែងជាយុទ្ធសាស្ត្ររបស់សហរដ្ឋអាមេរិកជាមួយប្រទេសចិន ការយល់ឃើញរបស់ជប៉ុនចំពោះប្រទេសចិនកាន់តែអវិជ្ជមាន។

ទី២:សកម្មភាពយោធាភាគច្រើនរបស់ជប៉ុនគឺពាក់ព័ន្ធនឹងចិន ដែលរួមមានវិធានការដូចរៀបរាប់ខាងលើ។ ការបង្កើតក្រុមនៅក្នុងកងកម្លាំងស្វ័យការពារដីគោកគឺដើម្បីពង្រឹងសមត្ថភាពការពាររបស់កងកម្លាំងស្វ័យការពាររបស់ជប៉ុន នៅជិតកោះតៃវ៉ាន់ដូច្នេះ "ប្រសិនបើមានឧបទ្ទវហេតុកើតឡើង" ទីក្រុងតូក្យូអាចឆ្លើយតបនឹងវាបាន។ការពង្រីកកម្លាំងស្ទាក់ចាប់កាំជ្រួចផ្លោងនៅអូគីណាវ៉ា មានគោលបំណងទប់ទល់នឹងការអភិវឌ្ឍន៍អាវុធលឿនជាងសំឡេងដែលជឿនលឿនដោយចិន និងរុស្ស៊ី។

ទី៣ : ការមិនប្រកាន់ចំពោះចិន មិនមែនមានន័យថាប្រឈមមុខជាមួយចិនទេ។ ការយល់ឃើញនិងគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋាភិបាលជប៉ុនចំពោះប្រទេសចិន មិនអាចចាត់ទុកថាជាមិត្តនោះទេ ប៉ុន្តែឯកសារផ្លូវការដែលពាក់ព័ន្ធមិនបង្ហាញថាជប៉ុនស្វែងរកការប្រឈមមុខជាមួយចិន ដោយផ្ទាល់នោះទេ។ ហេតុផលជាមូលដ្ឋាន គឺថាទីតាំងអំណាចដែលទាក់ទងគ្នារបស់ចិននិងជប៉ុនត្រូវបានបញ្ច្រាស់ដោយប្រទេសចិនកាន់តែខ្លាំងឡើង និងឆ្ងាយជាងប្រទេសជប៉ុនទាក់ទងនឹងទំហំសេដ្ឋកិច្ចនិងអំណាចយោធា។

ទី៤:យុទ្ធសាស្ត្រសន្តិសុខរបស់ជប៉ុនពឹងផ្អែកលើសម្ព័ន្ធភាពអាមេរិក-ជប៉ុន។ ក្នុងនាមជាប្រទេសដែលចាញ់ក្នុងសង្គ្រាមលោកលើកទីពីរជប៉ុនត្រូវបានដាក់កម្រិតផ្នែកយោធា និងនយោបាយ។ តាម បែបនយោបាយ វាត្រូវបាន "បង្កើត" ដោយសហរដ្ឋអាមេរិក។ ខាងផ្នែកយោធា វាគឺជាសម្ព័ន្ធមិត្តរបស់សហរដ្ឋអាមេរិក។ ហើយសន្តិសុខរបស់វាក៏ត្រូវបានការពារដោយសហរដ្ឋអាមេរិកផងដែរ។ប្រទេសជប៉ុនបានពឹងផ្អែកលើសម្ព័ន្ធភាពអាមេរិក-ជប៉ុនជាយូរមកហើយ ថាជាមូលដ្ឋានគ្រឹះនៃសន្តិសុខ និងការទូតរបស់ខ្លួន ប៉ុន្តែក្នុងរយៈពេលប៉ុន្មានឆ្នាំចុងក្រោយនេះខ្លួនកំពុងស្វែងរកការពង្រឹងអំណាចយោធារបស់ខ្លួន។

ទី៥ : គោលដៅជាមូលដ្ឋានរបស់ជប៉ុន គឺដើម្បីក្លាយជា «ប្រទេសធម្មតា»។ បន្ទាប់ពីសង្គ្រាមលោកលើកទី២ជាមួយនឹងការងើបឡើងវិញនិងកំណើនសេដ្ឋកិច្ចរបស់ខ្លួន មនោសញ្ចេតនាជាតិ

និយមក្នុងស្រុកបានរីកចម្រើន។ ដូច្នោះហើយវាបានបង្កើតជាបណ្តើរៗនូវគោលដៅយុទ្ធសាស្ត្រជាតិពោលគឺតាមរយៈការធ្វើវិសោធនកម្មរដ្ឋធម្មនុញ្ញ បង្កើតកងទ័ពរបស់ខ្លួន និងផ្លាស់ប្តូររដ្ឋ "សេដ្ឋកិច្ចដ៏ធំ ប៉ុន្តែមនុស្សតឿ" របស់ខ្លួន ហើយចុងក្រោយក្លាយជា "ប្រទេសធម្មតា" ។ គោលដៅនេះ ក៏ត្រូវបានទទួលយកដោយរដ្ឋបាលបច្ចុប្បន្នផងដែរ។

ទី៦:យុទ្ធសាស្ត្រជាក់លាក់របស់ជប៉ុនគឺជំរុញការពង្រីកយោធាដោយបង្កើន"ការគំរាមកំហែងរបស់ចិន"។ រដ្ឋាភិបាលជប៉ុនបានវាយតម្លៃជាអវិជ្ជ- មានចំពោះប្រទេសចិននៅក្នុងយុទ្ធសាស្ត្រសន្តិសុខ ជាតិ គោលការណ៍ណែនាំកម្មវិធីការពារជាតិ និងផែន ការការពារពាក់កណ្តាលអាណត្តិឆ្នាំ២០២១- ២០២៥ ហើយបានបំផុសគំនិត "ការគំរាមកំហែងរបស់ចិន"។ ជារួម វិធីសាស្ត្រនេះ គឺដើម្បីឆ្លៀតឱកាសពង្រឹងការដាក់ពង្រាយយោធារបស់ប្រទេសជប៉ុន និងពង្រឹងអំណាចយោធារបស់ខ្លួន ដើម្បីរៀបចំសម្រាប់ការសម្រេចបាននូវគោលដៅយុទ្ធសាស្ត្រជាតិជាមូលដ្ឋានរបស់ខ្លួន។ និយាយមួយម៉ាត់ ចលនាយោធាថ្មីៗរបស់ជប៉ុន គឺពាក់ព័ន្ធនឹងចិន។

ទោះបីជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ខ្លួនមិនស្វែងរកការប្រឈមមុខដាក់គ្នាខាងយោធាដោយផ្ទាល់ជាមួយចិននោះទេ ប៉ុន្តែជាជាងពង្រឹងអំណាចយោធារបស់ខ្លួនតាមរយៈការឃោសនាបំផ្លើស ដូច្នេះវាមិនត្រឹមតែអាចបំពេញតម្រូវការ នៃការដាក់ពង្រាយយុទ្ធ-សាស្ត្ររបស់សហរដ្ឋអាមេរិក ទៅកាន់ប្រទេសចិនប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែថែមទាំងលើកកម្ពស់គោលដៅយុទ្ធ-សាស្ត្រជាតិជាមូលដ្ឋានរបស់ប្រទេសជប៉ុនផងដែរ។

ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ សកម្មភាពរបស់ជប៉ុនគឺមិនសមហេតុផល និងមិនអំណោយផលដល់សន្តិភាព និងស្ថិរភាពក្នុងតំបន់។ ក្នុងនាមជាប្រទេសដែលចាញ់ប្រទេសជប៉ុនបានរក្សាដែនកំណត់ខាងលើនៃថវិកាការពារជាតិប្រចាំឆ្នាំរបស់ខ្លួននៅប្រហែល១ភាគរយនៃផលិតផលក្នុងស្រុកសរុប សម្រាប់រយៈពេលដ៏យូរដែលត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាសូចនាករសំខាន់នៃសន្តិភាពរបស់ប្រទេសជប៉ុន។ ប៉ុន្តែរដ្ឋា-ភិបាល Kishida បានសម្រេចចិត្តបង្កើនការចំណាយលើវិស័យការពារជាតិ ដល់ ២ភាគរយ នៃ GDP ឬច្រើនជាងនេះក្នុងរយៈពេល ៥ ឆ្នាំខាងមុខ។

ថវិកាការពារជាតិរបស់ជប៉ុនបានកើនឡើងក្នុងរយៈពេល១០ឆ្នាំជាប់ៗគ្នាហើយជប៉ុនក៏ងាយនឹងបង្កភាពតានតឹងក្នុងតំបន់និងស្វែងរកការទម្លាយផ្នែកយោធាដោយបន្ថែមថាទង្វើដ៏គ្រោះថ្នាក់បែបនេះបានធ្វើឱ្យមានការងឿងឆ្ងល់យ៉ាងខ្លាំងក្នុងចំណោមប្រទេសជិតខាងអាស៊ីនិងសហគមន៍អន្តរជាតិអំពីថាតើជប៉ុនអាចប្រកាន់ខ្ជាប់នូវគោលនយោបាយតម្រង់ទិសការពារទាំងស្រុង និងផ្លូវនៃការអភិវឌ្ឍន៍ដោយសន្តិភាព។

ជប៉ុនគួរតែគិតគូរយ៉ាងម៉ត់ចត់លើប្រវត្តិ នៃការឈ្លានពានរបស់ខ្លួន គោរពការបារម្ភពីសន្តិសុខរបស់ប្រទេសជិតខាងអាស៊ីរបស់ខ្លួននិយាយ និងធ្វើសកម្មភាពដោយប្រយ័ត្នប្រយែងក្នុងវិស័យយោធានិងសន្តិសុខនិងធ្វើអ្វីៗជាច្រើនទៀតដែលអំណោយផលដល់ការរក្សាសន្តិភាព និងស្ថិរភាពក្នុងតំបន់។

ដោយ នរ៉ាណាឫទ្ធិ អានន្ទជាយ៉ាត

ប្រភព៖ The Global Times

ការសិក្សាស្រាវជ្រាវសាគរសាស្ត្រ និងធនធានជលផល នៅសមុទ្រកម្ពុជាឆ្នាំ១៩៨៣-១៩៨៦

១. សាវតា

នៅពេលដែលពិភពលោក ជាពិសេសបណ្តាប្រទេសនៅអឺរ៉ុបបានចាប់ផ្តើមធ្វើឧស្សាហកម្មនេសាទសមុទ្រនាឆ្នាំ១៨៦០កម្ពុជាក៏បានចាប់ផ្តើមឧស្សាហកម្មនេសាទទឹកសាបរបស់ខ្លួនដែរ អភិវឌ្ឍតែនេសាទសមុទ្រមិនត្រូវបានគេយកចិត្តទុកដាក់ធ្វើការអភិវឌ្ឍន៍ដោយទុកឱ្យវិស័យនេះ ដំណើរការតាមយថាហេតុពីការនេសាទខ្នាតតូចគ្រាន់សម្រាប់ចិញ្ចឹមជីវិតមកត្រឹមនេសាទសិប្បកម្មអស់រយៈជាងកន្លះសតវត្សកន្លងមកនេះ។ជាលទ្ធផលនៃស្ថានភាពនេះព័ត៌មានវិទ្យាសាស្ត្រពាក់ព័ន្ធនឹងសាគរសាស្ត្រ និងធនធានជលផលដែលអាចរកបានក្នុងអំឡុងមុនទសវត្ស៨០មានចំនួនតិចតួចបំផុត ព្រោះថាវិទ្យាស្ថានសាគរសាស្ត្រមួយ ទើបតែបានបង្កើតនៅចុងទសវត្សទី ៦០ ដែលមានអ្នកបច្ចេកទេសមួយចំនួនធ្វើការស្រាវជ្រាវតិចតួចនៅក្បែរច្រាំងទៅតាមមធ្យោបាយ សម្ភារៈឧបករណ៍ដែលខ្វះខាតនៅពេលនោះ ហើយត្រូវបានផ្អាកការងារទាំងស្រុងទៅវិញ នៅឆ្នាំ១៩៧៥ ដោយសារសង្គ្រាម។

ក្រោយរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យរដ្ឋាភិបាលបានខិតខំខ្នែងស្តារសេដ្ឋកិច្ចជាតិឡើងវិញ ដែលក្នុងនោះវិស័យ ជលផលត្រូវបានចាត់ទុកថាជាមុខព្រួញសេដ្ឋកិច្ចសំខាន់ ក្នុងទិសដៅអភិវឌ្ឍជាមួយដំណាំកៅស៊ូ។ នៅឆ្នាំ១៩៨២ ទន្ទឹមគ្នានឹងការស្តារវិស័យជលផលទឹកសាបឡើងវិញនោះ រដ្ឋាភិបាលក៏បានចាប់អារម្មណ៍ដល់ការអភិវឌ្ឍន៍ជលផលសមុទ្រដែលតម្រូវឱ្យមានព័ត៌មានវិទ្យាសាស្ត្រអំពីធនធាននេះនិងព័ត៌មានពាក់ព័ន្ធគ្រប់គ្រាន់ ដែលអាចជួយដល់ការរៀបចំផែនការអភិវឌ្ឍន៍បាន។ប្រទេសកម្ពុជានៅពេលនោះ មានការខ្វះខាតធនធានមនុស្ស និងព័ត៌មានពាក់ពន្ធនឹងជលផលសមុទ្រស្ទើរតែទាំងស្រុង ដែលតម្រូវឱ្យរដ្ឋាភិបាល លើកសំណើរសុំជំនួយសហប្រតិបត្តិការពីសហភាពសូវៀត នៅឆ្នាំ១៩៨២ ដើម្បីឱ្យមានការស្រាវជ្រាវពីសាគរសាស្ត្រនិងធនធានជលផលសមុទ្រកម្ពុជា ព្រមទាំងសក្តានុពលរបស់វាសម្រាប់ការអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ចជាតិ។ ក្រសួងនេសាទនៃសហភាពសូវៀត បានយល់ព្រមឱ្យវិទ្យាស្ថានស្រាវជ្រាវវិទ្យាសាស្ត្រសាគរសាស្ត្រ និងជលផល (TINRO) មកធ្វើការស្រាវជ្រាវនៅសមុទ្រកម្ពុជាតាមសំណើររបស់កម្ពុជានៅក្នុងកម្មវិធីស្រាវជ្រាវរយៈពេលបីឆ្នាំ (១៩៨៣-១៩៨៦)។

ការសិក្សាស្រាវជ្រាវវិទ្យាសាស្ត្រសមុទ្រដ៏ធំដែលមិនធ្លាប់មានពីមុនមកនៅកម្ពុជានេះ ត្រូវបានចាត់ទុកថា ជាប្រវត្តិសាស្ត្ររបស់វិស័យជលផលសមុទ្រកម្ពុជា ដែលបានបន្សល់ទុកនូវព័ត៌មានវិទ្យាសាស្ត្រសាគរសាស្ត្រ និងធនធានជលផលសមុទ្រកម្ពុជាជាមូលដ្ឋានសម្រាប់ប្រើប្រាស់ក្នុងការអភិវឌ្ឍន៍វិស័យនេសាទសមុទ្រការអភិរក្សធនធានជលផលនិងសម្រាប់ការស្រាវជ្រាវក្រោយៗទៀត។ការស្រាវជ្រាវវិទ្យាសាស្ត្រពេញលេញដ៏សម្បើមនេះ ត្រូវបានអនុវត្តដោយអ្នកវិទ្យាសាស្ត្រសូវៀតជាច្រើននាក់ និងមន្ត្រីជលផលកម្ពុជា ០៣រូប ចូលរួមក្នុងការងារនៅលើនាវាស្រាវជ្រាវទាំងឡាយ ដែលចូលមកបំពេញការងារនៅសមុទ្រកម្ពុជា។

កំណត់ចំណាំៈ ទិន្នន័យ និងព័ត៌មានសំខាន់ៗ ពាក់ព័ន្ធនឹងលទ្ធផលស្រាវជ្រាវវិទ្យាសាស្ត្រនេះ ត្រូវបានអ្នកនិពន្ធដកស្រង់ចេញពីរបាយការណ៍ Le Rapport General sur les Resultats des Travaux Faites par l' Expedition Sovietique de Pecheries des Recherches Scientifiques a Long Terme Visant a Etudier des Resources Biologiques dans la Zone Economique de la Republique Populaire de Kampuchea de Juin 1983 a Mai 1986 ដោយ INSTITUT SCIENTIFIQUE DE RECHERCHES DE PECHERIES ET D'OCEANOGRAPHIE (TINRO), LE MINISTERE DE PECHERIES DE L'USSR, 1986 អនុវត្តតាមកិច្ចសន្យា N 45 – 051/21400 ចុះថ្ងៃទី ៣១ ឧសភា ឆ្នាំ១៩៨៤។

២. សេចក្តីផ្តើម

ប្រទេសកម្ពុជា ត្រូវបានចាត់ទុកថាជារដ្ឋមានឆ្នេរសមុទ្រ (coastal state) ដែលមានឆ្នេរប្រវែង ៤៣៥គម លាតសន្ធឹងតាមបណ្តោយឆ្នេរ នៃឈូងសមុទ្រថៃ មានព្រំប្រទល់ខាងជើងនិងខាងលិចទល់នឹងសមុទ្រថៃនិងខាងត្បូងទល់នឹងសមុទ្រវៀតណាម និងមានផ្ទៃក្រឡាទំហំ ១៧.២៣៧គម² (FAO, 1991)។សមុទ្រនៅក្រោមយុត្តាធិការកម្ពុជាដែលមានទីតាំងទាំងស្រុងនៅក្នុងឈូងសមុទ្រថៃ ត្រូវបានគេមើលឃើញថា ជាសមុទ្រដែលមានតំបន់ត្រួតស៊ីគ្នាជាច្រើនកន្លែងជាមួយប្រទេសជិតខាង។បញ្ហានេះផ្សំជាមួយភាពសម្បូរបែបនៃត្រីទឹកសាបកាលពីមុនផងនោះ ក៏អាចជាមូលហេតុដែលធ្វើឱ្យការអភិវឌ្ឍន៍នៅសមុទ្រកម្ពុជា មានការយឺតយ៉ាវជាងបណ្តាប្រទេសជិតខាងក្នុងតំបន់។ ជាក់ស្តែង កំពង់ផែសមុទ្រក្រុងព្រះសីហនុត្រូវបានបង្កើត និងដាក់ឱ្យដំណើរការនៅឆ្នាំ១៩៦០ ទន្ទឹមគ្នានឹងការដាក់បញ្ចូលការ ប្រើប្រាស់ម៉ាស៊ីន និងគ្រឿងយន្តទៅក្នុងរបរនេសាទសមុទ្រជាលក្ខណៈសិប្បកម្មដែរ។

នៅពេលដែលពត៌មានពាក់ព័ន្ធនឹងវិទ្យាសាស្រ្តសមុទ្រនិងធនធានធម្មជាតិសមុទ្រមានតិចតួចណាស់សម្រាប់ប្រើប្រាស់ជាមូលដ្ឋាន ក្នុងការរៀបចំគិតគូរអភិវឌ្ឍវិស័យសមុទ្រ ជាពិសេសវិស័យជលផលសមុទ្រ គួបផ្សំនឹងការខ្វះខាតធនធានគ្រប់បែបយ៉ាងនៅក្រោយរបបខ្មែរក្រហមផងនោះការស្រាវជ្រាវវិទ្យាសាស្រ្តសាគរសាស្រ្ត និងធនធានជលផលដ៏ពេញលេញមួយដោយពឹងផ្អែកលើជំនួយពីកិច្ចសហប្រតិបត្តិការអន្តរជាតិ គឺជាតម្រូវការចាំបាច់សម្រាប់អភិវឌ្ឍរាល់វិស័យសមុទ្រ នៅកម្ពុជានាពេលអនាគត។ នៅពេលនោះវិទ្យាស្ថានស្រាវជ្រាវវិទ្យាសាស្រ្តសាគរសាស្រ្ត និងជលផល (TINRO) នៃសហភាពសូវៀតដែលធ្លាប់មានបទពិសោធក្នុងការស្រាវជ្រាវសមុទ្រជាច្រើនកន្លែងក្នុងពិភពលោកគឺជាជម្រើសដែលមានអាទិភាពបំផុតសម្រាប់ការសិក្សាស្រាវជ្រាវពីធនធានជលផលសមុទ្រកម្ពុជា។

៣. គោលបំណងនៃការស្រាវជ្រាវ

ការព្រមព្រៀងជាបឋម រវាងរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងក្រសួងកសិកម្មកម្ពុជា និងរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងនេសាទសហភាពសូវៀត នាឆ្នាំ១៩៨២ នៅទីក្រុងម៉ូស្គូនៃសហភាពសូវៀត បានសម្រេចថា ឱ្យវិទ្យាស្ថានស្រាវជ្រាវវិទ្យាសាស្រ្តសាគរសាស្រ្ត និងជលផលរបស់សហភាពសូវៀត (TINRO) បញ្ជូននាវាស្រាវជ្រាវមកធ្វើការស្រាវជ្រាវអំពីជីវអេកូភូគព្ភសាស្រ្ត នៃបាតសមុទ្រសាគរសាស្រ្ត និងធនធានជលផលនៅទូទាំងសមុទ្រកម្ពុជា ចាប់ពីឆ្នាំ១៩៨៣ តទៅ រហូតដល់ចប់សព្វគ្រប់និងត្រូវផ្តល់របាយការណ៍ពីលទ្ធផលសាវ្រជ្រាវនេះមកឲ្យភាគីកម្ពុជានៅពេលជាបន្ទាប់។

នៅអំឡុងខែកក្កដាឆ្នាំ១៩៨៣នាវាស្រាវជ្រាវរបស់វិទ្យាស្ថាន TINRO នៃសហភាពសូវៀតទីមួយឈ្មោះ Heracklesបានមកចូលចតនៅកំពង់ផែក្រុងព្រះសីហនុប្រទេសកម្ពុជាដែលនៅពេលនោះក្រសួងកសិកម្ម និងនាយកដ្ឋានជលផលកម្ពុជា បានផ្តល់បដិសណ្ឋារកិច្ចដល់ក្រុមអ្នកវិទ្យាសាស្រ្តសូវៀត និងក្រុមនាវិកនៅលើនាវា និងអញ្ជើញប្រធាននាវា និងប្រធានដឹកនាំការស្រាវជ្រាវមកពិភាក្សានៅសាលាក្រុងព្រះសីហនុដើម្បីធ្វើឲ្យដំណើរការស្រាវជ្រាវនៅទូទាំងសមុទ្រកម្ពុជាប្រព្រឹត្តទៅបានដោយរលូនប្រកបដោយជោគជ័យ។ក្នុងការពិភាក្សាគ្នានោះ ភាគីនាយកដ្ឋានជលផលកម្ពុជាបានស្នើរ សុំឲ្យភាគីសូវៀតស្រាវជ្រាវចាប់ពីតំបន់ដែលមានជម្រៅទឹក ២០ម៉ែត្រឡើងទៅនិងសុំឱ្យស្រាវជ្រាវអំពីសត្វគ្មានឆ្អឹងកង (invertebrates)ដែលមានតម្លៃសេដ្ឋកិច្ចខ្ពស់ដូចជាបង្គានិងមឹក ជាបន្ថែមទៀត ក្រៅពីនោះគឺការផ្លាស់ប្តូរពត៌មានពាក់ព័ន្ធនឹងសុវត្ថិភាព ដែលនាវាស្រាវជ្រាវត្រូវធ្វើសកម្មភាពតាមទីតាំងស្ថានីយសាគរសាស្រ្តដែលបានកំណត់ពីកន្លែងមួយទៅកន្លែងមួយទៀតនៅក្នុងទូទាំងសមុទ្រកម្ពុជា។ជាមួយគ្នានេះដែរភាគីកម្ពុជាក៏បង្ហាញមន្ត្រីបច្ចេកទេសរបស់ខ្លួនចំនួន០៣រូបដែលត្រូវចូលរួមក្នុងការងារស្រាវជ្រាវនេះ។

៤. វិធីសាស្ត្រស្រាវជ្រាវ

ការសិក្សាស្រាវជ្រាវនេះ ត្រូវបានរៀបចំរចនាតាមវិធីសាស្រ្តដែលអាចបកស្រាយបានពី ជលឧតុនិយម (hydrometeorology) ជីវសាស្រ្ត មីក្រូជីវសាស្រ្ត របៀប និងបច្ចេកទេសនៃការធ្វើនេសាទ ការ

ធ្វើអាជីវកម្មនេសាទជាលក្ខណៈសេដ្ឋកិច្ច ធនធានជលផល និងសត្វគ្មានឆ្អឹងកង ជាបីជំហានដែលគ្របដណ្តប់គ្រប់រដូវទាំងអស់នៃឆ្នាំ ស្មើនឹង ៣៦៥នាវា-ថ្ងៃ។ នៅពេលធ្វើការងារជលសាស្ត្រនៅតាមស្ថានីយ៍សាគរសាស្ត្រទាំង ៦៤ទីតាំង ការស្រង់ទិន្នន័យសីតុណ្ហភាពទឹកតាមឧណ្ហមាត្រទៀងទាត់ក្នុងទឹកជ្រៅកំហាប់អំបិលត្រូវបានប៉ាន់ស្មានតាមការវាស់ស្ទង់នៃឧបករណ៍ electric conductibility ទឹកសមុទ្រជំនួយដោយឧបករណ៍វាស់ជាតិអំបិល (salinometer QM-65 និង 601MK 111) កំរិតអុកស៊ីហ្សែនក្នុងទឹកតាមឧបករណ៍ iodometer របស់ Winkler អត្រាសារធាតុជីវពន្ធ (Biogene elements) តាមឧបករណ៍ photoelectrocolorimeter អត្រាហ្វូសហ្វាតតាមវិធីរបស់ Murphy-Rilo និងអត្រាស៊ីលីកា តាមវិធី របស់ Diner និង Van des Bulk ចាប់ពីផ្ទៃលើដល់បាតសមុទ្រនៅគ្រប់សកម្មភាពស្រាវជ្រាវទាំង៣ជំហាន ។

ជំហានទី១ :

-នាវាស្រាវជ្រាវឈ្មោះ HeraKles ទំហំ៨៦ម៉ែត្រជាប្រភេទនាវានេសាទអួនអូសមានបន្ទប់បង្កកត្រី មានបន្ទប់ពិសោធន៍គីមីសាស្ត្រ ជីវសាស្ត្រ ត្រីនិងសត្វសមុទ្រផ្សេងៗ ត្រូវបំពេញការងាររយៈកាល ៨៥ថ្ងៃ (ខែមិថុនា-សីហា ឆ្នាំ១៩៨៣) គិតទាំងថ្ងៃធ្វើដំណើរពីកំពង់ផែវ្លាឌីវ៉ូស្តុក-កម្ពុជា-កំពង់ផែវ្លាឌីវ៉ូស្តុក ដូច្នេះថ្ងៃដែលធ្វើការស្រាវជ្រាវនៅសមុទ្រកម្ពុជាមានតែ៤៨ថ្ងៃប៉ុណ្ណោះ។ នាវា HeraKles នៅពេលនោះ ដោយរៀបចំបង្កើតស្ថានីយន៍ស្រាវជ្រាវចំនួន៦៤ទីតាំង (រូបភាព១) នៅទូទាំងសមុទ្រកម្ពុជាដែលនៅរាល់ស្ថានីយន៍ទាំងនោះត្រូវធ្វើការប្រមូល និងកត់ត្រាទិន្នន័យឧតុនិយម ឧទកសាស្ត្រ (hydrography) ជីវសាស្ត្រ មីក្រូជីវសាស្ត្រ និងធ្វើនេសាទដោយប្រើឧបករណ៍អួនអូសនៅស្រទាប់បាតដើម្បីយកត្រីនិងប្រភេទសត្វផ្សេងៗទៀតមកវិភាគ។

ជំហានទី២ :

-ត្រូវធ្វើការស្រាវជ្រាវរយៈពេល១៣០នាវា-ថ្ងៃ ចាប់ពីខែមិថុនាឆ្នាំ១៩៨៤ ដល់ខែមករាឆ្នាំ១៩៨៥។ ជាក់ស្តែង នាវាស្រាវជ្រាវឈ្មោះ Chantar មានទំហំ

រូបភាព១. ផែនទីបង្ហាញពីតំបន់ និងស្ថានីយ៍ស្រាវជ្រាវ នៅសមុទ្រកម្ពុជាឆ្នាំ១៩៨៣-៨៦

ជំហានទី២ :

និងស្ថានភាពលក្ខណៈដូចគ្នានឹងនាវា HeraKles ដែរ ដែលត្រូវបំពេញការងារនៅសមុទ្រកម្ពុជា ចំនួន ៧៧ ថ្ងៃ ចាប់ពីខែឧសភាដល់ខែកក្កដា ឆ្នាំ១៩៨៥។ នាវា Chantar ត្រូវបំពេញការងារប្រមូលទិន្នន័យនៅតាមស្ថានីយន៍ស្រាវជ្រាវទាំង៦៤ទីតាំងដែលបង្កើតឡើងតាមវិធីសាស្ត្រវិទ្យាសាស្ត្រ ដោយនាវា HeraKles ដោយគ្រាន់តែត្រូវយកសំណាកគំរូសាគរសាស្ត្រ សារចុះសារឡើងចំនួន២លើកនៅតាមស្ថានីយ៍និមួយៗ ដោយត្រូវបន្ថែមការធ្វើនេសាទអួនអូសចាប់ត្រីមកវិភាគជាថែមទៀត សម្រាប់ការងារថានានិច្ច័យសាស្ត្រ (taxonomy) ត្រី និងសត្វផ្សេងទៀត និងប្រមូល ទិន្នន័យផលនេសាទដែលចាប់សម្រាប់ប៉ាន់ស្មានផលស្តុកត្រី។

-នាវាឈ្មោះ Ouglekamensk ប្រវែង ៣២ ម៉ែត្រជាប្រភេទនាវានេសាទអួនអូសមានបេសកកម្មតែមួយគត់ គឺធ្វើនេសាទនៅតាមស្ថានីយន៍ស្រាវជ្រាវទាំង ៦៤ទីតាំង ជាច្រើនលើកច្រើនសាររយៈពេល ១២០ថ្ងៃ ពីខែកញ្ញាដល់ខែធ្នូឆ្នាំ១៩៨៥ ដើម្បីការងារថានានិច្ច័យសាស្ត្រត្រី និងសត្វផ្សេងទៀត (Taxaonomy) និងសាកល្បងសមត្ថភាពនិងប្រសិទ្ធិភាព នៃឧបករណ៍អួនអូសដែលរចនាថ្មីនិងប្រមូលទិន្នន័យផលចាប់ សម្រាប់ប៉ាន់ស្មានផលស្តុកត្រី។

ការប្រែប្រួលកាលបរិច្ឆេទស្រាវជ្រាវនៅជំហានទី២នេះគឺបណ្តាលមកពីនាវាឈ្មោះ Ouglekamensk ជួបនូវបញ្ហា នៅពេលចូលមកស្រាវជ្រាវនៅសមុទ្រកម្ពុជានាខែធ្នូឆ្នាំ១៩៨៤ ដោយប្រព័ន្ធគ្រឿងយន្តនៃឧបករណ៍អួនអូសខូច ដែលត្រូវត្រឡប់យកទៅជួស

ជុលវិញ។

ជំហានទី៣ :

-ត្រូវធ្វើការស្រាវជ្រាវរយៈពេល១៣០នាវា-ថ្ងៃ ពីខែមករាដល់ឧសភាឆ្នាំ១៩៨៥។ តែជាក់ស្ដែងនាវាឈ្មោះ Chantar បានមកសកម្មភាពស្រាវជ្រាវនៅសមុទ្រកម្ពុជារយៈពេល៩៩ថ្ងៃ ពីខែមករា ដល់ខែឧសភា ឆ្នាំ១៩៨៦វិញ។ នាវា Chantar ត្រូវបំពេញការងារប្រមូលទិន្នន័យនៅតាមស្ថានីយន៍ស្រាវជ្រាវទាំង ៦៤ទីតាំង ដូចជំហានមុនដែរ និងត្រូវធ្វើច្រំដែលៗជាច្រើនដងតាមស្ថានីយន៍មួយចំនួនជាបន្ថែមទៀត (រូបភាព២) ដើម្បីធ្វើការផ្ទៀងផ្ទាត់ឱ្យបានហ្មត់ចត់មុនធ្វើការសន្និដ្ឋានជាចុងក្រោយ។

ជារួម ដំណើររបស់នាវាស្រាវជ្រាវសូវៀតមកធ្វើការនៅសមុទ្រកម្ពុជាទាំង ០៤លើក បានចំណាយពេលអស់ចំនួន ៣៨៤នាវា-ថ្ងៃ ដោយមិនរាប់បញ្ចូលចំនួនថ្ងៃធ្វើដំណើរទៅមករវាងកំពង់ផែវ្លាឌីវ៉ូស្តុកសហភាពសូវៀតនិងកំពង់ផែក្រុងព្រះសីហនុប្រទេសកម្ពុជា ដូចក្នុងតារាងលេខ១ ខាងក្រោម។

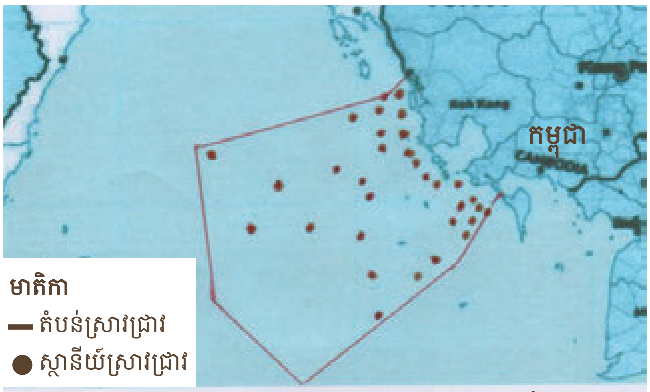

រូបភាព ២ : ផែនទីបង្ហាញទីតាំងស្ថានីយ៍ស្រាវជ្រាវផ្ទៀងផ្ទាត់នៅសមុទ្រកម្ពុជា ១៩៨៦

តារាង១ : ប្រភេទ ឈ្មោះ និងរយៈពេលបំពេញការងារនៃនាវាស្រាវជ្រាវ

ប្រភេទ និង ឈ្មោះនាវា	រយៈពេលបំពេញការងារស្រាវជ្រាវ
នាវាអួនអូសមានបន្ទប់ពិសោធន៍ "Herakles"	កក្កដា - សីហា ១៩៨៣
នាវាអួនអូសមានបន្ទប់ពិសោធន៍ "Chantar"	ឧសភា - កក្កដា ១៩៨៥
នាវាអួនអូស "Ouglekamensk"	កញ្ញា - ធ្នូ ១៩៨៥
នាវាអួនអូសមានបន្ទប់ពិសោធន៍ "Chantar"	មករា - ឧសភា ១៩៨៦

៥. លទ្ធផល

៥.១ លក្ខណៈរូប នៃភូមិសាស្ត្រតំបន់ស្រាវជ្រាវនៅសមុទ្រកម្ពុជា

៥.១.១ សណ្ឋាន និងរចនាសម្ព័ន្ធនៃបាតសមុទ្រ

តំបន់ស្រាវជ្រាវស្ថិតនៅក្នុងផ្នែកមួយនៃឈូងសមុទ្រថៃដែលមានជំរៅជាមធ្យមប្រមាណ៥០ម៉ែត្រ (ជំរៅជ្រៅបំផុត៨៥ម៉ែត្រ)។ នៅក្នុងចន្លោះជំរៅ២០ម៉ែត្រនិង៣០ម៉ែត្រ បាតសមុទ្រមានលក្ខណៈរាបស្មើជាខ្សាច់លាយជាមួយ កំទិចកំទីតូចៗនៃលាសខ្ចង។ នៅក្នុងចន្លោះជំរៅ៤០ម៉ែត្រ និង៦០ម៉ែត្រ បាតសមុទ្រមានសភាពអង្កាញ់ដូចទឹករលក កោងឡើងចុះពី២ទៅ៤ម៉ែត្រ ហើយនៅកន្លែងខ្លះកោងឡើងដល់១០ម៉ែត្រ គ្របដណ្ដប់ទៅដោយខ្សាច់លាយភក់រលាយបំណែកសំបកលាសខ្ចងធំៗ។នៅក្នុងចន្លោះជំរៅ៦០ម៉ែត្រនិង៧០ម៉ែត្រ បាតសមុទ្រមានលក្ខណៈរាបស្មើជាបង្គួរគ្របដណ្ដប់ទៅដោយភក់រាវស្អិត។នៅភាគខាងលិចឈៀងខាងជើងបាតសមុទ្រគ្របដណ្ដប់ទៅដោយថ្មរងិញរុញ និងភក់រាវស្អិត(រូបភាព៣)។

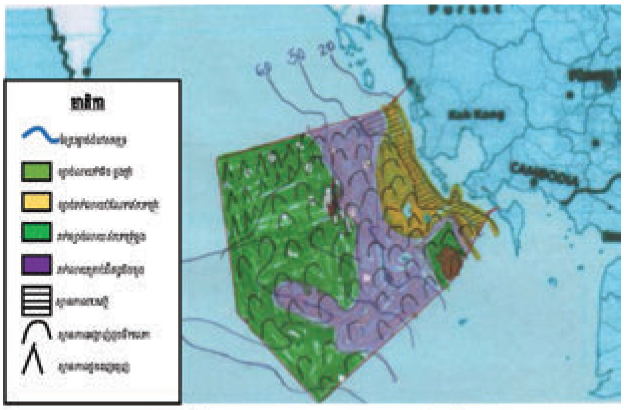

រូបភាព ៣. ផែនទីបង្ហាញស្ថានភាព និងរចនាសម្ព័ន្ធដីបាតសមុទ្រ

(នៅមានត)

ដោយ ទូច ស៊ាងតាណា

១- ពន្យល់ពាក្យ

បដិច្ចសមុប្បាទ ន. : គឺជាបច្ច័យទាក់ទង ៖

១. អវិជ្ជា = កម្លៅ
២. សង្ខារ = តំណាក់តំណែង
៣. វិញ្ញាណ = ចិត្ត
៤. នាមរូប = នាម និង រូប
៥. សឡាយតនៈ = អាយតនៈ
៦. ផស្សៈ = ការប៉ះពាល់
៧. វេទនា = ទំនួលអារម្មណ៍
៨. តណ្ហា = តម្លាន តម្រេក
៩. ឧបាទាន = សេចក្ដីប្រកាន់មាំ
១០. ភវៈ = ភព
១១. ជាតិ = កំណើត
១២. ជរាមរណៈ = ចំណាស់និងសេចក្ដីស្លាប់

បញ្ចពិធកល្យាណី ន. : គឺជាស្ត្រីដែលមានលម្អ ៥ យ៉ាង ៖

១. កេសកល្យាណ = ល្អសក់ រោម
២. មំសកល្យាណ = ល្អសាច់(បបូរមាត់ អញ្ចាញធ្មេញ ផ្ចត់ក កំភួនដៃ ជើង...)
៣. អដ្ឋិកល្យាណ = ល្អឆ្អឹង (ក្រចក ធ្មេញ ម្រាម)
៤. ឆវីកល្យាណ = ល្អសំបុរ
៥. វយកល្យាណ = ល្អវ័យ

បញ្ចមហាបរិច្ចាគ ន.:គឺជាការលះបង់ដ៏ឧត្តម៥យ៉ាង របស់ព្រះវេស្សន្តរ ដើម្បីឱ្យបានសម្រេចទាន បារមី ៖

ក. ពាហិរកទាន (អំណោយក្រៅខ្លួន) :

១. ធនបរិច្ចាគ = អំណោយជាទ្រព្យ
២. បុត្តបរិច្ចាគ = អំណោយជាកូន
៣. ទារបរិច្ចាគ = អំណោយជាប្រពន្ធ

ខ. អជ្ឈត្តិកទាន (អំណោយក្នុងខ្លួន) :

១. អង្គបរិច្ចាគ = អំណោយជាអវយវៈ នៃរាងកាយ
២. ជីវិតបរិច្ចាគ = អំណោយជាជីវិត

បន្លែ ន. : គឺជាស្លឹក ទង ផ្កា ផ្លែ មើមជាដើម សម្រាប់ស្ល។ បន្លែមាន ៖

១. មូលៈ = ឫស
២. បត្តៈ = ស្លឹក
៣. កលីរៈ = ទំពាំង
៤. អគ្គៈ = ត្រួយ
៥. កន្ទៈ = មើម
៦. មិញ្ជៈ = សាច់
៧. ផលៈ = ផ្លែ
៨. តចៈ = សំបក
៩. បុប្ផៈ = ផ្កា
១០. ឆត្តៈ = ផ្សិត

២- ស្វែងយល់ពី *ព្រះពុទ្ធអង្គ (BUDDHA)

-ព្រះពុទ្ធអង្គប្រសូត្រ នៅក្រុងកបិលពស្តុ ក្នុងសួនលុម្ពិនី ទ្រង់មានព្រះនាមថា ព្រះសិទ្ធត្ថ ក្នុងរាជវង្ស គោតម (Gotama)។

-ព្រះបិតា ព្រះនាម សិរីសុទ្ធោទន៍ ព្រះមាតា ព្រះនាម សិរីមហាមាយា ជាក្សត្រសោយរាជ្យ នៅឥណ្ឌាប៉ែកខាងជើងឈ្មោះ រដ្ឋសាក្យ ឬនេប៉ាល់សព្វថ្ងៃនេះ នាសតវត្សទី៦ មុនគ.ស.។

-បានរៀបអភិសេកជាមួយនាង ពិម្ពាយសោធរា ក្នុងព្រះជន្មាយុ១៦វស្សា ហើយបានរស់នៅក្នុងជីវភាពដ៏ប្រសើរបំផុត។

-បញ្ហាជីវិត បានធ្វើឱ្យទ្រង់យល់ដល់ការឈឺចាប់របស់សត្វលោក។

-ក្នុងព្រះជន្ម ២៩វស្សា ក្រោយពេលបានព្រះរាជបុត្រមួយអង្គ ព្រះនាម រាហុលកុមារមក ព្រះសិទ្ធត្ថកុមារ បោះបង់ចោលរាជសម្បត្តិ ហើយបានយាងចេញទៅសាងផ្នួស។

-ទ្រង់បានយាងទៅសិក្សានិងភិក្ខុជាច្រើនអង្គ ប៉ុន្តែពុំបានសម្រេច។

-ក្នុងព្រះជន្មាយុ ៣៥វស្សា នាល្ងាចមួយ ទ្រង់បានទៅសិក្សាក្រោមដើមពោធិ នៅក្រុងពិហារសព្វថ្ងៃ ទ្រង់បានសម្រេចព្រះសម្មាសម្ពោធិញ្ញាណ ឬការចេះដឹងសព្វគ្រប់។

-ព្រះអង្គ បានយាងទៅប្រោសបញ្ចវគ្គីយ ឬភិក្ខុ៥អង្គ ជាសហការីចាស់ នៅឥសិបតនមិគទាយពន ក្បែរក្រុងពារាណសី។

-ទ្រង់យាងប្រោសសត្វទូទៅ ដោយមិនប្រកាន់វណ្ណៈព្រមទាំងប្រកាសផ្សាយការរំលាយវណ្ណៈទៀតផង។

-ទ្រង់ចូលបរិនិព្វាន ក្នុងព្រះជន្មាយុ ៨០វស្សា នៅក្រុងកុសីនារា ដែលសព្វថ្ងៃហៅឧត្តរប្រទេស (Uttar Pradesh)។

សង្កេត : សព្វថ្ងៃព្រះពុទ្ធសាសនា មាននៅ ៖ សិរីលង្កា ភូមា ថៃ ខ្មែរ លាវ យួន ទីបេ ចិន ជប៉ុន ម៉ុងគោលី កូរ៉េ ប៉ាគិស្ថាន នេប៉ាល់ និងតៃវ៉ាន់រួមទាំងប្រទេសឥណ្ឌាផ្នែកខ្លះ។រួមទាំងអស់មានពុទ្ធសាសនិកប្រហែលជាង៥០០លាននាក់ (ស្ថិតិឆ្នាំ១៩៦១)។

*ទស្សនវិជ្ជាពុទ្ធនិយម : ពុទ្ធសាសនាអាចចាត់ទុកថាជាទស្សនវិជ្ជាក៏បាន ជាធម៌សម្រាប់ប្រតិបត្តិ ដើម្បីរំដោះខ្លួនពីសេចក្តីទុក្ខក៏បាន។ ជាបឋមពុទ្ធសាសនាបង្រៀនឱ្យសម្គាល់ដំណើរចិត្តរួចពន្យល់ពីដំណើរលោករបស់មនុស្សដែលទាក់ទងទៅនឹងការវិលវល់របស់សត្វលោក តាមផ្លូវចិត្តនេះឯង។ ជាពិសេសពុទ្ធសាសនា បានដៅផ្លូវប្រតិបត្តិ ដើម្បីឱ្យមនុស្សយកមកអនុវត្តផ្ទាល់ខ្លួនឯង។តើគោលសំខាន់ដែលព្រះពុទ្ធដៅមក មានអ្វីខ្លះ? ទស្សនវិជ្ជាសំខាន់ដែលព្រះពុទ្ធរកឃើញ គឺទ្រឹស្តីអរិយសច្ចៈ។

I- តើអរិយសច្ចៈជាអ្វី? គឺជាសច្ចៈ គឺការពិតដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់។ ព្រះពុទ្ធរកឃើញថា ការពិតសំខាន់ដ៏ខ្ពង់ខ្ពស់មានបួន ហៅថា ចតុរារិយសច្ចៈ រួមមាន៖

ក- ទុក្ខអរិយសច្ចៈ : ជាសេក្តីពិតមួយ គឺថាមានជីវិតពិតជាមានទុក្ខ ពុំអាចចៀសវាងបានឡើយ គ្រាន់តែអ្នកខ្លះមានទុក្ខតិច អ្នកខ្លះមានទុក្ខច្រើនតែប៉ុននោះ។ ទុក្ខ គឺជាសច្ចធម៌ដែលគួរដឹងជាទីបំផុត បានដល់ទុក្ខទាំង ១២កង ដូចតទៅ៖

-ជាតិទុក្ខ គឺទុក្ខកើតពីការកើត

-ជរាទុក្ខ គឺទុក្ខកើតពីសេចក្តីចាស់គ្រាំគ្រា

-ព្យាធិទុក្ខ គឺទុក្ខកើតពីជំងឺរោគាផ្សេងៗ

-មរណទុក្ខ គឺទុក្ខកើតពីសេចក្តីស្លាប់

-សោកទុក្ខ គឺទុក្ខកើតពីការយំស្តាយស្រណោះ

-បរិទេវទុក្ខ គឺទុក្ខកើតពីការខ្សឹកខ្សួល

-ទុក្ខទុក្ខ គឺទុក្ខកើតពីសេចក្តីលំបាកកាយ

-ទោមនស្សទុក្ខ គឺទុក្ខកើតពីសេចក្តីលំបាកចិត្ត

-ឧបាយាសទុក្ខ គឺទុក្ខកើតពីសេចក្តីចង្អៀតចង្អល់ចិត្ត អស់សង្ឃឹម

-អប្បិយេហិ សម្បយោគទុក្ខ គឺទុក្ខកើតពីការជួបនឹងវត្ថុ រឺសត្វមិនជាទីស្រលាញ់

-បិយេហិ វិប្បយោគទុក្ខ គឺទុក្ខកើតពីការព្រាត់ប្រាសវត្ថុ រឺសត្វជាទីស្រលាញ់

-យម្បិច្ឆំ ន លភតិ តម្បិទុក្ខ គឺទុក្ខកើតពីការមិនបានដូចបំណង...។

ខ- សមុទយអរិយសច្ចៈ : ជាសេចក្តីពិតមួយ គឺថាទុក្ខរបស់មនុស្សពិតជាមានហេតុ។ ហេតុសំខាន់មានពីរ គឺតណ្ហា រឺលំងប់ (Passion) និងអវិជ្ជា (Ignorance)។

គ- និរោធអរិយសច្ចៈ : ជាសេចក្តីពិតមួយ គឺថា ទុក្ខពិតជាអាចរំលត់ទៅវិញបាន។ គេបំបាត់ទុក្ខដោយគាស់រំលើងហេតុរបស់ទុក្ខ គឺបំបាត់តណ្ហា និងអវិជ្ជានេះឯង។

ឃ- មគ្គអរិយសច្ចៈ : ជាសេចក្តីពិត គឺថាទុក្ខអាចរំលត់ទៅវិញ តាមផ្លូវរឺមធ្យោបាយត្រូវ។ ព្រះពុទ្ធបានកំនត់យកផ្លូវកណ្តា(មជ្ឈិមាបដិបទា) ដោយប្រតិបត្តិយ៉ាងខ្ជាប់ខ្ជួននូវមគ្គៈ ៨យ៉ាង ដែលគេហៅថា អដ្ឋង្គិកមគ្គ រឺអរិយមគ្គមាន ៖

១-សម្មាទិដ្ឋិ គឺការយល់ឃើញក្នុងផ្លូវត្រូវ

២-សម្មាសង្កប្បៈ គឺការត្រិះរិះក្នុងផ្លូវត្រូវ

៣-សម្មាវាចា គឺសំដីត្រឹមត្រូវ

៤-សម្មាកម្មន្តៈ គឺការប្រព្រឹត្តតែអំពើត្រឹមត្រូវ

៥-សម្មាអាជីវៈ គឺការចិញ្ចឹមជីវិតក្នុងផ្លូវត្រូវ

៦-សម្មាវាយាមៈ គឺការព្យាយាមក្នុងផ្លូវត្រូវ

៧-សម្មាសតិ គឺការរំលឹកខ្លួនឱ្យផ្ចង់ស្មារតីត្រឹមត្រូវ

៨-សម្មាសមាធិ គឺការធ្វើសមាធិត្រឹមត្រូវ

ទ្រឹស្តីសំខាន់មួយទៀត គឺទ្រឹស្តីកម្មផល។

II- តើកម្មផលក្នុងលទ្ធិពុទ្ធសាសនាមានន័យដូចម្តេចខ្លះ ? តាមទស្សនៈពុទ្ធនិយម សត្វលោកតែងវិលកើតវិលស្លាប់មិនចេះចប់ក្នុងវដ្តសង្សារ។ មានជីវិតរមែងជួបប្រទះនឹងទុក្ខសោក រោគាព្យាធិ សេចក្តីលំបាក ហើយកើតមកតែងចាស់ ឈឺស្លាប់ទៅវិញ។ តាមពុទ្ធលទ្ធិភាវៈកើតឡើងខ្លួនឯងតាមកំនត់ច្បាប់ធម្មជាតិ។ ធាតុដែលនាំឱ្យកើតឬស្លាប់ គឺខន្ធទាំង ៥ ហៅថា បញ្ចក្ខន្ធ រួមមាន ៖

១-រូបក្ខន្ធ

២-វេទនាខន្ធ

៣- សញ្ញាខន្ធ

៤-សង្ខារខន្ធ

៥-វិញ្ញាណក្ខន្ធ បានសេចក្តីថា ជាការរួមផ្តុំផ្សំភាវៈទាំងឡាយ។ ភាវៈមានកំណើត ហើយធំធាត់រួចទ្រុឌទ្រោមទៅវិញ រួចធាតុក៏ផ្តុំផ្សំជាថ្មីកើតជាជីវិតថ្មីមួយទៀត។ ដូចនេះ ជីវិតថ្មីមានជាប់ទាក់ទងទៅនឹងជីវិតចាស់ ចំណែកឯកំលាំងអន្ទោលចុះឡើងពីជីវិតមួយទៅជីវិតមួយ គឺកម្មផល។

III- កម្មផលជាអ្វី? កម្មមានន័យថា អំពើផលជាផ្លែលេចចេញពីអំពើ។ ដូច្នេះ តាមទស្សនៈពុទ្ធនិយម ផលល្អ ឬអាក្រក់ បានមកពីការកសាងរបស់ខ្លួន ពុំមែនមកពីអាទិទេពទេ។ អំពើល្អ និងអំពើអាក្រក់ពុំអាចកាត់សងគ្នាបានឡើយ។ បានសេចក្តីថា អំពើអាក្រក់ផ្តល់ផលអាក្រក់ អំពើល្អផ្តល់ផលល្អ បើអំពើល្អផង អាក្រក់ផង នោះផលក៏ត្រូវល្អផង អាក្រក់ផងដែរ ។ និយាយរួមទ្រឹស្តីកម្មផល ជាទ្រឹស្តីទំនាក់ទំនង

ហេតុផល។ទ្រឹស្តីនេះព្រះពុទ្ធបានពន្យល់ក្បោះក្បាយ ហើយដាក់ឈ្មោះថា ទ្រឹស្តីបដិច្ចសមុប្បាទ។

IV- បដិច្ចសមុប្បាទជាអ្វី? គឺជាធម្មភាពភ្ជាប់ហេតុទៅនឹងផល(Loidecausalité)។ភាវៈទាំងអស់ដែលកើតឡើងសុទ្ធតែមានបច្ច័យទាក់ទងគ្នា បើនេះមាននោះក៏មានបើនេះគ្មាននោះក៏គ្មាន។ដំនើរវិលកើតវិលស្លាប់របស់មនុស្សទ្រឹស្តីបដិច្ចសមុប្បាទ បានប្រទាក់គ្នាជាកំរងច្រវាក់នូវហេតុ ១២យ៉ាងគឺ៖

១-អវិជ្ជា(Ignorance) ជាបច្ច័យឱ្យកើតសង្ខារ (Formation)

២-សង្ខារ ជាបច្ច័យឱ្យកើតវិញ្ញាណ (Conscience)

៣.វិញ្ញាណ ជាបច្ច័យឱ្យកើតនាមរូប (Mentalité & Physique)

៤-នាមរូប ជាបច្ច័យឱ្យកើតអាយតនៈ(Sens)

៥-អាយតនៈ ជាបច្ច័យឱ្យកើតផស្សៈ (Contact sensoriel)

៦- ផស្សៈ ជាបច្ច័យឱ្យកើតវេទនា (Sensation)

៧-វេទនាជាបច្ច័យឱ្យកើតតណ្ហា (Désir)

៨-តណ្ហា ជាបច្ច័យឱ្យកើតឧបាទាន (Attachement)

៩-ឧបាទាន ជាបច្ច័យឱ្យកើតភព(Existence)

១០-ភព ជាបច្ច័យឱ្យកើតជាតិ (Naissance)

១១-ជាតិ ជាបច្ច័យឱ្យកើតជរា (Vieillesse)

១២-ជរាជាបច្ច័យឱ្យកើតមរណៈ (Mort)

បើធាតុណាមួយកើតឡើង ធាតុដទៃក៏មានកំនើតជាបន្តបន្ទាប់រហូតដល់មរណៈ។ទ្រឹស្តីសំខាន់មួយទៀតដែលប្រតិកម្មប្រឆាំងទៅនឹងលទ្ធិសាសនាព្រាហ្មណ៍ក្នុងសម័យព្រាហ្មណ៍និយមគឺទ្រឹស្តីអនត្តៈរឺអនាត្ម័ន។ក្នុងសម័យព្រាហ្មណ៍និយមគេជឿថាព្រះព្រហ្មជាទេវៈបង្កើតលោក បង្កើតមនុស្ស ក្នុងខ្លួនព្រះព្រហ្ម មានអាត្ម័ន រឺព្រលឹងដែលចេញពីរូបមួយទៅរូបមួយ មានកំលាំងអាត្ម័នជាព្រលឹងមនុស្សម្នាក់ អាចវិលទៅជួបព្រហ្ម័នវិញបាន ដែលជាព្រលឹងសាកល រឺមហា- ត្ម័ន ។ ព្រះពុទ្ធបដិសេធជំនឿបែបនេះ ដោយពន្យល់ ថាគ្មានអាត្ម័នរឺព្រលឹងទេ ព្រហ្ម័នក៏គ្មានដែរ។

រួមសេចក្តីមក ទ្រឹស្តីរបស់ព្រះពុទ្ធដូចបានបង្ហាញមកនេះជាទ្រឹស្តីទស្សនវិជ្ជាសំខាន់ៗដែលមានលក្ខណៈស្របនឹងស្បង់ជាច្រើន។ ទ្រឹស្តីនេះជាគំនិតបដិវត្តន៍មួយក្នុងសង្គមឥណ្ឌា ព្រោះទ្រឹស្តីរបស់ព្រះ-ពុទ្ធប្រឆាំងនឹងជំនឿក្នុងលទ្ធិព្រាហ្មណ៍។ព្រះពុទ្ធទ្រង់បានត្រិះរិះពិចារណាពីជីវិតរបស់មនុស្ស ស្វែង រកសច្ចៈដែលជាផ្លូវស្វែងរកសុខៈហើយទីបំផុតបានសំរេចដូចបំណងរបស់លោក តាមវិធីពិចារណា ពិសោធន៍អស់ជាច្រើនឆ្នាំ។ ដូចនេះទ្រឹស្តីរបស់ព្រះ- ពុទ្ធជាទស្សនវិជ្ជាមានលក្ខណៈមនុស្សនិយម ពោលគឺ មិនពិចារណាពីអាទិទេពទេ ត្រលប់មកពិចារណាពីសុខទុក្ខរបស់មនុស្សនេះវិញ ព្រមទាំងបដិសេធអាទិទេពទៀតផង។

ចោលអន្ទ្រខហាន (បទពាក្យ៧)

អៀនដៃកន្លងមួយដងនោះ ចង់ស្ទុះចេញភ្លាមពីកន្លែង
លោកអ្នកមើលខ្ញុំហួសនឹងថ្លែង ព្រោះរឿងលុយឯងដែលនាងអាប់។
ហាងនោះថាហ៊ឹបក៏ថាបាន ម្ហូបម្ហាប៉ុន្មានគ្មានឆ្អិនស្រាប់
ទាំងនាងកាន់ចានក៏ចំណាប់ ទាំងលុយដែលអាប់ក៏ហ៊ឹបដែរ។
ខ្ញុំយកប្រាក់ខ្ញុំគ្រប់ទេតើ ម្តេចស្រីមុខស្មើលែងស្និទ្ធស្នេហ៍
ម្តេចលោកអ្នកនាងមើលខ្ញុំដែរ ខ្ញុំខ្មែរបុរាណមិនបានដឹង...។

សំរស់ជីវិត - យុន ស្រ៊ុន

សាធុការស្នេហ៍ (ពាក្យ៧)

ថ្ងៃបាចរស្មីលើវាលស្រែ ឱទេសភាពប្រែពណ៌ដូចមាស
ហើយផ្សាយនូវបរិយាកាស រីករាយត្រចះក្រោមមេឃខៀវ។
ជ្រនៀងទន់មែកតាមវាយោ ហ្វូងគោនាំគ្នាស៊ីរញៀវ
អ្នកច្រូតដៃញាប់ក្តាប់កណ្តៀវ តែមាត់ច្រៀងជ្រៀវចំអន់គ្នា។
កង្ហាររោទិ៍ងួងចុងអំពិល លលកគតខ្ចិលហៅគូវា
អកហើរខ្ពស់ឆ្ងាយលើវេហាស៍ ឃ្លាំមើលមច្ឆាក្នុងបឹងកក់។
ជញ្ជ្រាំងកាត់ថ្មីក្លិនឈ្ងុលក្តៅ ដើមស្មៅផ្កាស្រស់ផ្តល់អន្លក់
គ្របីចាញ់ថ្ងៃចូលត្រាំភក់ ធ្មេចលក់តែមាត់ទំពារលេង។
សន្តិសោយរាជ្យក្នុងធម្មជាតិ មនោរម្យវាគទីតាំងវែង
នាំសុភមង្គលយ៉ាងស្អាតផេង បូជាគូព្រេងដែលស្នេហា។

មាលាដួងចិត្ត - នូ ហាច (១៩៧២)

រឿងមនុស្សលោភ

កាលពីព្រេងនាយ មាននិទានថាមានកុមារីម្នាក់អាយុដប់បួនឆ្នាំម្ដាយនាងប្រើឱ្យទៅជីកដំឡូង។កុមារីនោះទៅដល់ព្រៃធំឃើញមានដំបូកមួយមានរូងជ្រៅក៏ទៅជីកដំឡូងនៅជើងដំបូកនោះ។គ្រាន់តែនាងយកចបមកជីកស្រាប់តែផ្លែវារបូតធ្លាក់ទៅក្នុងរូងនោះទៅ។ នាងមិនដឹងជាធ្វើដូចម្ដេចក៏ប្រកាសថា៖ លោកណាយកផ្លែចបឱ្យខ្ញុំបាន ខ្ញុំមិនភ្លេចគុណលោកទេ។

គ្រានោះមានខ្លាចាស់មួយដំបៅក្បាលរុយបែងដង្កូវចោះគគ្រិចចេញមកពីក្នុងព្រៃនិយាយប្រាប់នាងថា៖ នែ៎ចៅ! តាយកផ្លែចបឱ្យបាន តែតាសុំឱ្យចៅរកតែចៃឱ្យតាបានហើយ តាមិនទារគុណស្រ័យអ្វីទេ។

កុមារីពោលតបទៅខ្លាចាស់វិញថា៖ ឱ!លោកតាអើយ!ចៅសុខចិត្តទទួលធ្វើតាមសំណូមពរលោកតាឱ្យតែលោកតាជួយចៅទៅចុះ។

ខ្លាក៏ពាំផ្លែចបពីក្នុងរូងឱ្យទៅនាង ហើយបានឱ្យកុមារីរកចៃឱ្យ។ កុមារីបានបន្លាមកឆ្កឹះដង្កូវចេញពីក្នុងដំបៅក្បាលខ្លា ខ្លាចាស់បានសួរនាងថា៖ ចៅស្រីដំបៅតាស្អុយឬក្រអូប?

ពេលនោះកុមារីបានឆ្លើយប្រាប់ទៅខ្លាវិញថា៖ ក្រអូបលោកតា។ តាមពិតដំបៅនោះស្អុយខ្លាំងណាស់តែពេលណាខ្លាសួរនាងចេះតែថា ក្រអូប ។ លុះឆ្កឹះដង្កូវអស់ហើយ ខ្លាបាត់ឈឺបាត់រមាស់ ក៏និយាយប្រាប់ទៅកុមារីនោះថា៖ ចៅស្រី!ចៅយកជាលមួយមកតានឹងដាក់ដំឡូងឱ្យ។នាងបានយកជាលហុចទៅឱ្យខ្លា ខ្លាចាស់ដាក់សុទ្ធតែមាសប្រាក់ពេញជាល ចងមាត់ជាលជាប់ រួចប្រគល់ឱ្យកុមារីទាំងស្រដីប្រាប់ថា ៖ ចៅយក ជាលនេះទៅផ្ទះហៅបងប្អូនមកជុំ រួចបិទទ្វារឱ្យជិតសឹមបើកមាត់ជាល។

កុមារីលាខ្លាចាស់ដើរដល់ផ្ទះបានហៅបងប្អូនមកជុំ រួចក៏បើកមាត់ជាលឃើញសុទ្ធតែមាសនិងប្រាក់។ នាងក៏បានបែងចែកមាសប្រាក់ទាំងនោះដល់បងប្អូនគ្រប់ៗគ្នា។ លុះយូរបន្តិចមក ដំណឹងនេះលេចឮដល់ស្ត្រីមានកូនស្រីម្នាក់ដែរនៅជិតនោះ ហេតុតែប្រាថ្នាចង់បានមាសប្រាក់ច្រើនបន្ថែមទៀត ស្ត្រីនោះបានបន្ទោសកូនស្រីថា៖ ហាងឯងមើលកូនគេ គេទៅជីកដំឡូងបានសុទ្ធតែមាស និងប្រាក់យកមកចែកចាយបងប្អូនគេ ហាងឯងទៅជីកដំឡូងនឹងគេដែរ តែគ្មានបានខ្មោចអីសោះ។

ស្អែកឡើង ស្ត្រីនោះប្រើកូនស្រីឱ្យទៅជីកដំឡូងទៀត។ លុះទៅដល់ដំបូកដែលខ្លានៅ នាងនោះធ្វើជាជ្រុះផ្លែចបឱ្យដូចនាងមុន ហើយធ្វើជាស្រែកឱ្យគេជួយថា ៖ លោកណាយកផ្លែចបឱ្យខ្ញុំបាន ខ្ញុំមិនភ្លេចគុណលោកទេ។

ខ្លាឮហើយក៏យកផ្លែចបមកឱ្យ រួចបានឱ្យនាងនោះចាប់ដង្កូវចេញពីដំបៅក្បាលឱ្យ ហើយខ្លាសួរថា៖ ចៅស្រី!ដំបៅតាស្អុយឬក្រអូប? នាងនោះយកដៃម្ខាងខ្ទប់ច្រមុះរួចឆ្លើយទៅខ្លាចាស់ថា៖ ស្អុយណាស់!។ ខ្លាឮដូច្នោះក៏ប្រាប់ទៅនាងនោះថា៖ ចៅយកជាលមួយមក តានឹងដាក់មាសប្រាក់ឱ្យ។

នាងនោះត្រេកអរណាស់ស្ទុះប្រញាប់យកជាលហុចទៅឱ្យខ្លា។ខ្លាចាស់ចាប់សុទ្ធតែពស់វែកដាក់ពេញជាល ហើយប្រាប់ថា៖ ចៅយកវាទៅផ្ទះហៅបងប្អូនមកជុំ រួចបិទទ្វារឱ្យជិតសឹមបើកមាត់ជាល។ នាងនោះទៅដល់ផ្ទះបានប្រាប់ទៅម្ដាយ ម្ដាយសប្បាយចិត្តណាស់ក៏បិទទ្វារជិត រួចក៏បើកមាត់ជាលមើល ពស់វែកចេញមកចឹកស្លាប់អស់ កាលពីគ្រានោះទៅ ។

ផ្លូវល្បឿនលឿនភ្នំពេញ - ព្រះសីហនុ

(Phnom Penh - Sihanoukville Expressway)

បញ្ជរបង់ប្រាក់
ផ្លូវល្បឿនលឿនភ្នំពេញ - ព្រះសីហនុ